

КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

Паважаныя суайчыннікі!

Сардэчна віншую вас з Днём Перамогі. Над гэтым вялікім святам час не мае ўлады. Яно ўвасобіла ў сабе бяспрыкладны подзвіг гераічных пакаленняў пераможцаў і лікуючую радасць народаў, выратаваных ад гібелі і фашысцкага прыгнёту. Нізкі паклон адважным франтавікам, партызанам і падпольшчыкам, мужным працаўнікам тыла, вязням канцлагераў, несучэшным удовам і асірацелым дзецям. Няма такой меркі, якой можна было б ацаніць вашы мужнасць і самаахварнасць. Няхай заўжды вас акружаюць любоў і клопат родных, блізкіх вам людзей!

Беларуская зямля бязмерна паліта крывёй абаронцаў Айчыны. Не ўсе яны паспелі стварыць сем'і, многія не зведалі шчасця бацькоўства або мацярынства. За гады Другой сусветнай вайны наша краіна згубіла амаль трэць сваіх жыхароў. Гэта вечная незагойная рана. У Дзень 9 мая няма месца бяспамяцтву і забыццю, святатацтву і рэвізіі гісторыі. Урокі Вялікай Перамогі вучаць нас згуртаванасці і яднанню. Толькі разам мы зможам эфектыўна супрацьстаяць тым, хто зноў спрабуе ажывіць ідэю нацызму, сее нацыянальную варожасць, распальвае рэлігійную нецярпімасць.

Ніколі не згасне агонь народнай памяці аб мужнасці, гуманізме і духоўнай велічы савецкага салдата. Не пагасне бляск ордэнаў і медалёў пераможцаў. Шчыра жадаю ўсім вам, дарагія сябры, моцнага здароўя, бадзёрасці духу і добрабыту. Мірнага вам неба. Няхай у ім грывяць толькі святочныя салюты!

Прэзідэнт
Рэспублікі Беларусь
Аляксандр ЛУКАШЭНКА
9 мая 2009 года

НЕ ПАГАСНЕ ОРДЭНАУ БЛЯСК...

Фота Юрыя ІВАНОВА

У Белдзяржфілармоніі...

нумара — уверцюры да оперы “Вяселле Фігара” Моцарта. 14—18-гадовыя аркестранты пакінулі на рэштках Берлінскай сцяны, дзе праходзіў адзін з трох канцэртаў, свае аўтографы: паводле нямецкай традыцыі, удзель-

нікі тамтэйшых выступленняў размаляваюць прапанаваны ім кавалак. У Брэсце ж, акрамя канцэрта, юныя музыканты наведлі Брэсцкую крэпасць.

Убачыўшы такі высокі выканальніцкі ўзровень навучэнцаў Рэспубліканскага каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і Цэнтральнай музычнай школы пры Маскоўскай кансерваторыі імя П.І. Чайкоўскага (а ўсе аркестранты — спрэс пераможцы нацыянальных і міжнародных конкурсаў), нямецкі бок прапа-

ЕўрАзЭС-фестываль!

З 13 па 17 мая ў Беларусі будзе праходзіць Фестываль культуры народаў Еўразійскай эканамічнай супольнасці.

Рашэнне аб правядзенні мерапрыемства менавіта ў нашай

краіне было прынята кіраўнікам дзяржаў ЕўрАзЭС. Такі форум адбудзецца ўпершыню. У ім прымуць удзел творчыя дэлегацыі і афіцыйныя прадстаўнікі з Расійскай Федэрацыі, Рэспублікі Казахстан, Рэспублікі Кыргызстан, Рэспублікі Таджыкістан і Рэспублікі Беларусь. У складзе дэлегацыі — народныя ансамблі, харэаграфічныя і вакальныя групы, прадстаўнікі дзіцячых школ мастацтваў, музычныя калектывы і адзін шоу-балет.

Цырымоніі ўрачыстага адкрыцця і закрыцця фестывалю ад-

будуцца 14 і 16 мая і пройдуць у святочнай абстаноўцы ў Вялікай зале Палаца Рэспублікі. А фестывальныя імпрэзы прызначаны на 15 мая і, па задуме арганізатараў, пройдуць у беларускіх рэгіёнах.

Так, дэлегацыя Таджыкістана наведвае Брэстчыну, група з Кыргызстана накіруецца ў Полацк, творчая дэлегацыя расіян пабачыць Магілёўшчыну, а пасланцы Казахстана — Гродзеншчыну.

У першай палове дня ўсіх ўдзельнікаў форуму чакаюць экскурсіі па знаках для Беларусі мясцінах і сустрэчы з гасціннымі гаспадарамі. А ўвечары госці парадуюць мясцовых жыхароў сваімі спевамі і танцамі. Чакаецца, што канцэрты адбудуцца адпаведна ў Міры, Асіповічах, Гродне і Полацку

С.А.

Праект у гонар Перамогі

Сёння, 9 мая, на Паклоннай гары ў Маскве выступіць Маладзёжны сімфанічны аркестр Беларусі і Расіі. Кіруе калектывам заслужаны дзеяч мастацтваў Расійскай Федэрацыі Аляксандр Якупаў. Гэты канцэрт станецца завяршэннем гастрольнага тура аркестра, які пачаўся ў Берліне, а прадоўжыўся ў Брэсце і Мінску. Арганізатарамі праекта выступілі Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы, міністэрствы культуры дзвюх краін.

Напярэдадні мінскага канцэрта, што прайшоў 6 мая ў Вялікай зале сталічнай філармоніі, адбылася прэс-канферэнцыя. У ёй узялі ўдзел першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Рылатка, генеральны дырэктар Беларускай дзяржаўнай філармоніі Аляксандр Гарбар, кіраўнік аркестра Аляксандр Якупаў, дырэктар Міжнароднага цэнтра фестывалю Уладзімір Лінчэўскі...

— Мы з вамі становімся сведкамі вялікай падзеі, — адзначыў У.Рылатка. — Упершыню ў Саюзнай дзяржаве з’явіўся не проста сумесны праект, а агульны калектыв, што з’яднаў адораных юнакоў і дзяўчат Беларусі і Расіі.

Фурор быў сапраўдным! Публіка пачынала стаячы апладзіраваць і крычаць “Брава!” ужо пасля першага

...і на Плошчы Перамогі.

наваў праз год зрабіць склад выступоўцаў яшчэ больш інтэрнацыянальным, далучыўшы музычных вундэркіндаў з Германіі.

Планаў у калектыву, створанага год таму, шмат. Ужо абмяркоўваецца гастрольны тур 2010 года па некалькіх сталіцах краін Еўропы. Прычым у кожным з гарадоў да нашых аркестрантаў маглі б далучацца мясцовыя юныя таленты. Мэтай такой буйной акцыі, дадаў А.Якупаў, стане яднанне Еўропы пад знакам 65-годдзя Перамогі над фашызмам. Падобныя акцыі слушачы і папулярнага рускай і беларускай класікі. З нашых твораў летася калектыву граў Арыю для скрыпкі з аркестрам Льва Абеліевіча, сёлета — харэаграфічны мініяцюры Яўгена Глебава, адной з перлін якіх з’яўляюцца “Мушкетёры”. Паводле слоў А.Якупава, сучаснай музыкі магло б гучаць куды болей, калі б ноты твораў былі алічаваныя і, такім чынам, больш даступныя для хуткага выкарыстання.

Надзея БУНЦЭВІЧ
Фота Юрыя ІВАНОВА

БЕЛАРУСЬ СВАТОЧНАЯ

Брэстчына

Так пачыналася Перамога

У Дзень Перамогі ў абласным цэнтры пройдзе традыцыйнае шэсце па праспекце Машэрава да Мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой”. Там адбудзецца сустрэча кіраўніцтва вобласці і горада з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, цырымонія ўскладання кветак, а таксама мітынг у рамках тэлемарафона “Брэсцкая крэпасць. Так пачыналася Перамога”. У Парку культуры і адпачынку запланаваны шэраг святочных мерапрыемстваў.

Гомельшчына

Парад і салют

У абласным цэнтры мужнасць воінаў-вызваліцеляў будзе ўслаўлена ў час ускладання кветак і мітыngu. Акрамя таго, адбудзецца парад вайсковых падраздзяленняў Гомельскага гарнізона, у якім прымуць удзел ветэраны вайны і працы, прадстаўнікі маладзёжных арганізацый горада. Канцэртныя праграмы ў гэты дзень запланаваны на 14 адкрытых стацыянарных пляцоўках Гомеля, а вечарам гамельчан чакае святочны салют у гонар Вялікай Перамогі.

Гродзеншчына

“На паўстанках...”

Урачыстасці ў Гродне распачаліся яшчэ 8-га і закончацца 10-га мая. 8 мая адбыўся ўрачысты канцэрт у Гродзенскай абласной філармоніі “На паўстанках Перамогі”, а 9 мая — вялікі галаканцэрт з удзелам лепшых творчых калектываў горада і вобласці. Цікава, што канцэрт закончыцца ў 21.50, і на працягу наступных 5 хвілін ветэраны і ўсе ўдзельнікі мерапрыемства самі будуць спаваць вядомую песню “Дзень Перамогі”. А роўна а 22-й гадзіне гродзенцы пачуюць першыя залпы святочнага салюту.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Віцебшчына

Святочная вясёлка мая

У канцэртнай зале Віцебскага цэнтра культуры 9 мая плануецца ўрачысты вечар і святочны канцэрт “Майская вясёлка Перамогі”, а ў Цэнтры рамёстваў пройдзе кірмаш, дзе будуць прадстаўлены вырабы народных майстроў. У гарадскім пасёлку Руба пройдзе лёгкаатлетычная эстафета, прысвечаная ветэрану Вялікай Айчыннай вайны В.К. Красненку.

Магілёўшчына

“Песні юнацтва...”

8 мая ў Магілёве, а 9 мая на Мемарыяльным комплексе “Буйніцкае поле” — урачысты ўскладанні кветак. У абласным цэнтры 9 мая запланаваны шэсцпарад ветэранаў вайны, кіраўніцтва вобласці і горада, воінскіх частак г. Магілёва, а таксама пройдзе тэатралізаваны мітынг “Перамогі радасны дзень!”. Святочныя канцэрты “Песні юнацтва нашых бацькоў” і “Салдатамі былі ўсе” адбудуцца ў Пячэрскім лесапарку.

Міншчына

Дзень, які злучае краіны

Мерапрыемствы, прысвечаныя Дню Перамогі, распачаліся на Міншчыне яшчэ 7 мая, калі ў Мемарыяльным комплексе “Хатынь” на мітынг-рэвіюм прыехалі прадстаўнікі Міжнароднага фонду “Абаронцы Неўскага плацдарма” і парламенцкага цэнтра “Комплексная бяспека Айчыны” Расійскай Федэрацыі. Акцыя памяці прайшла пры падтрымцы Лагойскага раённага выканаўчага камітэта сумесна з Мемарыяльным комплексам “Хатынь”. 9 мая каля Кургана Славы і ў Мемарыяльным комплексе “Хатынь” адбудуцца ўскладанні кветак ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны.

Яшчэ адна “...Ліцера”, два дыпламы і...

...чатыры майскія дні, якія прайшлі пад знакам журналістыкі (нездарма ж 5 мая — Дзень друку, а 7-га — Дзень работнікаў радыё, тэлебачання і сувязі!), — такі вынік у скарбонцы нашай Рэдакцыйна-выдавецкай установы “Культура і мастацтва” пасля XIII Міжнароднай выстаўкі “СМІ ў Беларусі”. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка накіраваў прывітанне ўдзельнікам XIII Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі “СМІ ў Беларусі” і IV Беларускага інфармацыйнага форуму, які таксама праводзіўся ў гэтыя дні.

“Новыя выклікі часу вылучаюць на пярэдні план патрабаванні дакладна і аператыўна інфармаваць людзей аб змяненнях у эканамічнай сітуацыі, аб мерах, якія прымаюцца па пераадоленні цяжкасцей. Задача ў тым, каб весці канструктыўную інфармацыйную палітыку, накіраваную на кансалідацыю грамадства, згуртаванне сіл у мэтах аптымальнага вырашэння праблем”, — гаворыцца ў прывітанні.

На думку Кіраўніка дзяржавы, у год 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў найважнейшы абавязак СМІ — данесці да шырокай аўдыторыі лёсаноснае значэнне гэтай даты, гістарычную праўду аб гераізме народа.

“Разлічваю, што правядзенне выстаўкі і форуму будзе садзейнічаць пашырэнню медыйнай прасторы, стане чарговым этапам ва ўмацаванні ўзаемадзеяння Беларусі з замежнымі партнёрамі ў інфармацыйнай сфэры”, — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

Якраз на гэтым і быў зроблены адзін з акцэнтаў на IV Беларускам інфарма-

цыйным форуме “СМІ ў перыяд глабальнага эканамічнага крызісу. Фарміраванне сацыяльных устаноў насельніцтва”.

Яго арганізатарамі выступілі Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы, Беларускі саюз журналістаў. У рабоце форуму прынялі ўдзел першы намеснік Кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта краіны Наталія Пяткевіч, Дзяржаўны сакратар Саюзнай дзяржавы Павел Барадзін, прадстаўнікі Выканкама СНД, офіса ОБСЕ, кіраўнікі беларускіх і замежных СМІ. Удзельнікі форуму, акрамя пленарнага пасяджэння, шматлікіх тэматычных сесій, сустрэліся з кіраўніцтвам Мінгарвыканкама, наведлі Інстытут журналістыкі БДУ, кантактавалі з калегамі на выстаўцы “СМІ ў Беларусі”.

У в о г у л е , выстаўка, па традыцыі, стала месцам прыцягнення мінчан, сустрэч журналістаў з чытачамі, запамінальных прэзентацый і ўсталявання новых кантактаў. Стэнд РВУ “Культура і мастацтва”, аздоблены ў кантэксце магістральных тэм выстаў-

Дзень, якога чакалі год...

кі — Года роднай зямлі і 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, цягам 4 дзён часцяком аказваўся ў цэнтры ўвагі чытачоў і многіх удзельнікаў экспазіцыі.

“Журналісцкія дні” прынеслі РВУ “Культура і мастацтва” таксама і ўзнагароды: мастацкі рэдактар часопіса “Мастацтва” Андрэй Ганчароў атрымаў “Залатую Ліцэру” ў намінацыі “Лепшы афарміцель-дызайнер”, а “Культуру” ўганаравалі ажно двойчы. Наша газета і сёлета — лаўрэат конкурсу ў намінацыях “Лепшая галіновыя газета” і “Лепшы творчы праект года рэспубліканскіх СМІ” (за кнігу “Найноўшая сладчына Новай зямлі (Беларусь культурная: камандзіроўка ў 1000 дзён”).

8 мая выстаўка завяршыла сваю работу. Да сустрэчы на XIV-й, сябры!

Фота Юрыя ІВАНОВА

Брэсцкім песенным гасцінцам

7 мая трыма выступленнямі запар Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі на чале з народнымі артыстамі краіны, прафесарам Міхаілам Фінбергам віншаваў ветэранаў са святам Перамогі. Праграма “Ад Масквы да Брэста...”, што была прэзентавана на сцэне сталічнай філармоніі, сталася не звычайным канцэртам, а цэлым музычна-тэатралізаваным дзействам, што сінтэзавала розныя віды мастацтваў.

— Хацелася зрабіць, — падзяліўся сваімі ўражаннямі аўтар і кіраўнік праекта, маэстра М.Фінберг, — сапраўдны спектакль, вырашаны сродкамі песеннай драматургіі, але з выкарыстаннем самых шырокіх мастацкіх магчымасцей. Таму мы паяднали сольныя спевы, ансамблевыя, гучанне нашай вакальнай групы, аркестра, дадалі чытальніка, спалучылі ўсё гэта з харэграфіяй, адпаведнымі сцэнічнымі строямі. Ну, а “сюжэтная лінія” выбудавалася вельмі проста: за аснову мы выbralі храналагічны прынцып і — быццам прайшлі дарогамі вайны, вызвалення, Перамогі. Спачатку — даваенны час, потым — 22 чэрвеня, вайна, нарэшце — вызваленне Беларусі і ўсёй Еўропы ад фашысцкай чумы.

— Атрымаўся, можна сказаць, “песенны летапіс”...

— Мы сапраўды імкнуліся дакладна адлюстравать тыя часы. Але намагаліся зрабіць гэта так, каб нас зразумелі і людзі старэйшага пакалення, і моладзь. Поваязь часоў, пераемнасць пакаленняў — усё гэта вельмі важна, без гэтага не магчымыя ні асэнсаванне гісторыі, ні рух наперад. Мы звярнуліся да песень ваеннага і пасляваеннага часу, але ўсе яны атрымалі новыя аранжыроўкі. А галоўнае — іх выконваюць маладыя артысты. Мы наўмысна выбіралі не толькі самыя папулярныя песні, што ва ўсіх на слыху, але і тыя, што ўжо даўно не гучалі. У кожнай песні — свой лёс. І часта некаторыя з іх становяцца забытымі зусім не з прычыны мастацкіх якасцей. Наша задача — іх узгадаць, адрадыць, зрабіць так, каб яны зноў сталі любімымі. А завяршае праграму знакамітая “Песня пра Мінск” Уладзіміра Алоўнікава — гімн нашай сталіцы, твор, які сімвалізуе ў гэтым кантэксце вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Патрыятычная песня — не толькі мастацкі, а яшчэ і моцны вываўчы сродак. Калі наша моладзь палюбіць і заспявае песні нашых бацькоў, дзядоў, прадзедаў, яна глыбей зразумее і людзей старэйшага пакалення, і самі тыя часы. І — будзе ставіцца да нашай Радзімы і яе Незалежнасці з яшчэ большым шанаваннем. У Беларусі няма чалавечка, сям’ю якога не закранула б Вялікая Айчынная. Вайна прайшла праз усіх нас, — і гэтую памяць пакаленняў трэба берагчы...

Увогуле ж за часы свайго існавання Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі на чале з маэстра М.Фінбергам падрыхтаваў безліч праграм, прывечаных Вялікай Перамозе. Прычым штораз Міхаіл Якаўлевіч і яго папличнікі шукаюць усё новыя варыянты вырашэння тэмы. У свой час калектывам была адноўлена (чытай: нова аранжыравана для аркестра і яго салістаў) шматчасткавая цыклічная кампазіцыя Уладзіміра Мулявіна “Праз усю вайну”. А колькі салісты аркестра праспявалі ваенных песень іншых беларускіх кампазітараў! Сярод іх — неўміручыя творы Яўгена Глебава, Уладзіміра Алоўнікава, Ігара Лучанка, Дзмітрыя Смольскага. Прычым некаторыя песні спецыяльна для гэтых праграм перакладаліся на беларускую мову. Так што цяперашні праект “Ад Масквы да Брэста...” — годны працяг добрых традыцый, назапашаных цягам больш як 20 гадоў існавання калектыву.

Аляксей СВЕЦІЧ

Віцебскі час Шчамялёва

У канцы красавіка ў Віцебску, у Абласным краязнаўчым музеі адкрылася персанальная выстаўка жывапісу народнага мастака Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны, кавалера ордэнаў Айчыннай вайны I і II ступеняў, кавалера ордэна Ф.Скарыны Леаніда Шчамялёва.

А 7 мая, напярэдадні Дня Перамогі, тут жа, на выстаўцы, адбылася творчая сустрэча з Леанідам Дзмітрыевічам, на якой прысутнічалі жыхары Віцебска, прадстаўнікі кіраўніцтва горада і вобласці, мастакі, педагогі, культуролагі, мастацтвазнаўцы, іншыя дзеячы культуры.

У гэты ж дзень быў прэзентаваны альбом жывапісу “Час і прастора Леаніда Шчамялёва”, які ў канцы мінулага года быў выдадзены РВУ “Культура і мастацтва” пры фінанса-

ванні з фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва па заказе Міністэрства культуры краіны.

Леанід Шчамялёў доўга рыхтаваўся да гэтай выстаўкі. І, што хаваць, — канешне, хваляваўся: гэта ж — малая радзіма, дзе ён вучыўся ў школе і адчуў васемнаццацігадовым юнаком пайшоў на фронт у снежні 41-га.

І вось напярэдадні 64-га Дня Перамогі — выстаўка ў Віцебску: сорак пяць карцін, пейзажаў, партрэтаў, нацюрмортаў. Амаль усе творы — апошніх гадоў, многія з якіх не бачылі яшчэ і мінчане.

І мне хацелася б, каб чалавек, убацькушы светлыя, мажорныя палотны Леаніда Шчамялёва, пастаяў перад імі, угледзеўся б у іх і падумаў пра тое, што без мастацтва жыццё бывае цямным і сумным, і толькі мастак, ягоны сучаснік, сапраўды вялікі Мас-

Л.Шчамялёў. “Дзень Перамогі”.

так дапаможа яму спазнаць шматстайнасць, прыгажосць і каштоўнасць таго Жыцця, за якое пакаленне Шчамялёва змагалася і перамагала ў Вялікую Айчынную...

Барыс КРЭПАК

Прыедуць вызваліцелі

Адсвяткаваць 65-гадвіну вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў збіраецца група ветэранаў з Новацібірска.

Паездку вызваліцеляў у Мінск і па мясцінах баявой славы плануе арганізаваць намеснік дырэктара

па культуры Беларускага культурна-асветніцкага цэнтру горада Новацібірска Людміла Счастлівенка.

— 3 ліпеня савецкія войскі вызвалілі Мінск, і ў гэты дзень мы плануем прыехаць у сталіцу Беларусі, — адзначыла Людміла Іванаўна. — У нашу дэлегацыю будуць уваходзіць ветэраны Вя-

лікай Айчыннай вайны, сярод якіх — Герой Савецкага Саюза, вызваліцель Беларусі Дзмітрый Бакураў, Сафія Домант, партызанка з Віцебшчыны.

Пасля Мінска дэлегацыя новацібірцаў плануе наведаць горад Жлобін, дзе таксама прыме ўдзел у святочных мерапрыемствах, прымеркаваных да Дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Аляксей КАШКАН, член БКАЦ Новацібірск

Шэсць адказаў

Па слядах выступлення “Культуры”

У № 14 “Культуры” за 2009 год пад рубрыкай “Родная зямля: час крэатыву” быў змешчаны артыкул “Ці стане завозна на “Смаргонскім кірмашы”?”. Гаворка ў ім вялася пра праблемы сацыякультурнага развіцця Смаргоні і Смаргонскага раёна. Публікацыю мы накіравалі на рэзгаванне ўладам Гродзенскай вобласці. Рэдакцыя адказвае намеснік начальніка ўпраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама Сяргей Маціевіч:

“Па даручэнні Гродзенскага абласнога выканаўчага камітэта ўпраўленне культуры накіроўвае інфармацыю аб вырашэнні праблем, звязаных з дзейнасцю ўстаноў культуры Смаргонскага раёна.

Па пытаннях, якія былі закрануты ў артыкуле “Ці стане завозна на “Смаргонскім кірмашы”?”, паведамляем наступнае:

— на сёння канчатковы план фінансавання падрыхтоўчых работ да святкавання Дня беларускага пісьменства не зацверджаны;

— прыём у абласную камунальную ўласнасць Музея-палаца М.К. Агінскага ў вёсцы Залессе, які з’яўляецца філіялам ўстановы “Дзяржаўны музей гісторыі

тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь”, адбудзецца ў 2009 годзе (адпаведнае пісьмоўнае ўзгадненне накіравана ў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ад 31.03.2009 г. № 0101-12/228);

— на кансервацыю Крэўскага замка фінансаванне ў 2009 годзе не прадугледжана;

— 200 мільёнаў рублёў накіравана на завяршэнне рамонтных і мастацка-афарміцельскіх работ у дзвюх залах і вестыбюлі Смаргонскага гісторыка-краязнаўчага музея;

— 300 мільёнаў рублёў накіравана на бягучы рамонт раённага Дома культуры;

— выдзяленне памяшканняў пад тэатральнае аддзяленне Смаргонскай дзіцячай школы мастацтваў імя М.К. Агінскага ў 2009 годзе не плануецца”.

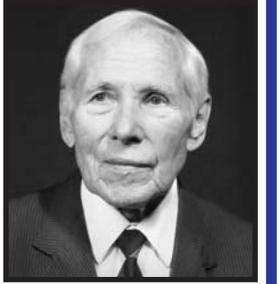
У сувязі са смерцю народнага артыста СССР Фёдара Шмакава Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выказаў спачуванні родным і блізкім артыста.

“Фёдар Шмакаў займаў асаблівае месца ў айчынай культуры як патрыярх нашай сцэны, стваральнік і захавальнік лепшых традыцый нацыянальнага тэатра, якому ён плённа і самааддана служыў усё жыццё. Унікальны талент і бліскучае майстэрства гэтага незвычайнага артыста знайшлі сваё ўвасабленне ў значнай колькасці выдатных роляў у спектаклях і фільмах, якія ўзбагацілі савецкае і беларускае мастацтва і заваявалі любоў глядачоў усіх пакаленняў”, — гаворыцца, у прыватнасці, у спачуванні.

Паводле паведамлення Прэс-службы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Страта

Фёдар Іванавіч ШМАКАЎ

Беларуская культура, нацыянальнае тэатральнае мастацтва, грамадскасць краіны панеслі цяжкую страту. 1 мая 2009 года, на 93-м годзе, пайшоў з жыцця Фёдар Іванавіч Шмакаў — народны артыст СССР, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Перастала біцца сэрца вялікага акцёра нашай краіны, сапраўднага яе грамадзяніна і палымянага патрыёта. Сваё яркае жыццё да апошняга ўдара сэрца ён аддаў Айчыне і роднаму народу, з глыбінні якога заўсёды чэрпаў натхненне і творчыя сілы.

Нарадзіўся Ф.І. Шмакаў 1 сакавіка 1917 года ў Санкт-Пецярбургу. Пасля заканчэння ў 1939 годзе Ленінградскага тэатральнага інстытута працаваў у Дзяржаўным рускім драматычным тэатры Беларусі ў Магілёве. З 1941 года — у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа, удзельнік франтавой тэатральной брыгады. 67 гадоў выходзіў ён на сцэну Коласаўскага тэатра. Тут стаў і набіраў моцы яго непаўторны і шматбачны талент, талент народнага артыста па самой сваёй сутансці. Тут здабыў ён сваю акцёрскую славу і прызнанне глядачоў.

Ф.І. Шмакаў быў акцёрам шырокага творчага дыяпазона, глыбокага псіхалагізму. Ён валодаў рэдкім сцэнічным абаяннем, непаўторнай шчырасцю. Найбольш поўна яго акцёрскія здольнасці выявіліся ў нацыянальным рэпертуары. Ён стварыў шмат вобразаў, у якіх выразны і поўна раскрыліся рысы беларускага народнага характару, унутраны свет сучаснікаў. Сярод яго лепшых роляў — Аксён Каль, Дзед у спектаклях “Навальніца будзе” і “Зямля” паводле Я.Коласа, Лемязьвіч, Антанюк у “Крыніцах” і “Снежных зімах” паводле І.Шаміна, Каравай у “Таблетцы пад язык” А.Макаёнка, Пэн з “Ружы ў чыстым полі” У.Драздова і іншыя. Своеасаблівай візітоўкай не адно Ф.І. Шмакава, а і ўсяго беларускага тэатра стаў вобраз Несцеркі па аднайменнай п’есе В.Вольскага. Апошняя роля Фёдара Іванавіча — Адвакат Маргарытаў у спектаклі “Позняе каханне” А.Астроўскага, прымеркаваным да 90-годдзя слаўтага майстра сцэны.

Ф.І. Шмакаў аднолькава таленавіта спраўляўся з ролямі трагедыйнымі і камедыямі, свабодна пачуваўся як у сучасным рэпертуары, так і ў класічным. Дастаткова згадаць створаныя ім вобразы ў творах А.Астроўскага, Л.Талстога, М.Горкага, М.Гогяля, А.Чэхава, У.Шэкспіра, Ф.Шылера, каб зразумець, што талент яго быў сапраўды невычэрпны і шматгранны. Старэйшаму пакаленню глядачоў вядомы ён як адметны стваральнік вобраза У.І. Леніна ў спектаклях І.Папова, Д.Зорына, М.Шатрова, М.Пагодзіна.

З 1960-х гадоў Фёдар Іванавіч выступаў і ў якасці рэжысёра. Дзесяткі спектакляў паставіў ён на сцэне роднага тэатра: “Бацькаўшчына” К.Чорнага, “Мудрамер” М.Матукоўскага, “Трывога” А.Петрашкевіча, “Верачка” А.Макаёнка, “Несцерка” В.Вольскага, “Блэз” К.Манье і іншыя.

Каля пяцідзясяці роляў сыграў Ф.І. Шмакаў на кінаэкране. Ён зняўся ў фільмах “Балтыйскае неба”, “Узнятая цаліна”, “Доўгія вёрсты вайны”, “Качубей”, “Крыніцы”, “Людзі на балоце”, “Подых навальніцы” і іншых.

Створанае ім карысталася нязменным поспехам не толькі ў беларускага глядача. У многіх краінах свету гучалі аглядысменты ў яго гонар. Творчыя набыткі Ф.І. Шмакава адзначаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга і “Дружбы народаў”, шматлікімі медалямі. Ф.І. Шмакаў з’яўляецца лаўрэатам прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне”, ганаровым грамадзянінам Віцебска.

Сваёй плённай творчай дзейнасцю Ф.І. Шмакаў узбагаціў беларускае тэатральнае мастацтва, надаў яму асаблівую адметнасць і непаўторнасць. Яго імя назаўсёды ўвайшло ў гісторыю нацыянальнай культуры. Створанае выдатным майстрам будзе працягвацца ў яго вучнях, якім шчодро аддаваў ён палымянасць свайго сэрца, багаты жыццёвы і творчы вопыт.

Да сябе апошніх дзён не парываў Ф.І. Шмакаў сувязі з родным тэатрам, не аддзяляў сямбе ад справы, якая стала для яго лёсам, сэнсам і зместам усяго жыцця. Ён шчыра і самааддана любіў людзей, а яны адказвалі яму тым жа.

Светлая памяць пра Фёдара Іванавіча Шмакава назаўсёды застанеца ў сэрцах усіх, хто яго ведаў.

С.С. Сідорскі, У.У. Макей, У.П. Андрэйчанка, У.Ф. Матвейчук, А.М. Косінец, С.А. Акружная, В.Д. Анісенка, Г.С. Аўсяннікаў, Г.Б. Давыдзька, А.А. Дударэў, Г.М. Гарбук, Э.І. Герасімовіч, М.Г. Захарэвіч, М.М. Кірычэнка, В.М. Клебановіч, Т.А. Коштыс, Б.І. Луцэнка, Б.А. Масумян, А.Л. Мілаванаў, П.І. Палякоў, А.К. Палазан, М.П. Пашынскі, В.М. Раеўскі, Р.Б. Смольскі, Р.С. Таліпаў, Г.С. Талкачова, А.Л. Ткачонак, Р.І. Шацько, Р.І. Янкоўскі

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь глыбока смуткуе ў сувязі са смерцю народнага артыста СССР, народнага артыста Беларусі, вядучага майстра сцэны Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Фёдара Іванавіча ШМАКАВА і выказвае шчырыя спачуванні сям’і і родным нябожчыка.

Дырэкцыя, мастацкае кіраўніцтва Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа з глыбокім жалем паведамляюць, што 1 мая 2009 года пайшоў з жыцця вядучы майстар сцэны, народны артыст СССР і Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Фёдар Іванавіч ШМАКАЎ, і выказваюць спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

Пайшоў з жыцця Фёдар Іванавіч Шмакаў — старэйшы беларускі тэатральны і кінаакцёр. Яшчэ адным волатам мастацтва стала меней, і яшчэ адной легендай — болей...

Сумна, калі сыходзяць людзі, якія не проста стаялі ля вытокаў прафесійнага беларускага тэатра, але і вызначалі яго аблічча на працягу амаль усяго ХХ стагоддзя. Творчае жыццё Фёдара Шмакава да апошніх дзён было шчырым і адданым служэннем Яго Вялікасці Тэатру — Нацыянальнаму акадэмічнаму драматычнаму тэатру імя Якуба Коласа. Менавіта на Коласаўскай сцэне ён сыграў шэраг бліскучых і запамінальных роляў у спектаклях паводле твораў нацыянальнай і сусветнай класікі, заявіў пра сябе як пра ўдумлівага і глыбокага рэжысёра — прыхільніка традыцыйнай школы перажывання. Нават свой 90-гадовы юбілей, які акцёр адзначаў два гады таму, Фёдар Іванавіч сустракаў патэатральнаму: пастаноўкай спектакля “Праўда — добра, а шчасце — лепш” А.Астроўскага, дзе ён сам выступіў не толькі ў якасці рэжысёра, але і выканаў ролю Сілы Сілыча Гразнова.

Немагчыма пераацаніць гэтай страты: нацыянальнае тэатральнае мастацтва пакінуў чалавек, для якога жыццё на сцэне было не проста прафесіяй, а адданым служэннем свайму народу. Сшышоў Акцёр. Але ж нам засталіся інтэрв’ю, рэцэнзіі на яго спектаклі, успаміны пра ролі ў тэатры і кіно, сыграныя Фёдарам Шмакавым цягам сямідзесяці гадоў. Засталася Памяць.

“Культураўцы”

Аперацыя “Пераезд”

— Мы гэтага тлуму вакол сябе не адчуваем, — пачаў размову з карэспандэнтам “К” дырэктар музея Сяргей Азаронак. — Працуем спакойна і рытмічна, паступова ажыццяўляючы нашы задумы.

Пераезд музея, багатага на свае фондавыя калецыі, — сур’ёзная высокатэхналагічная аперацыя, якая патрабуе нямала інтэлектуальных ды фінансавых затрат. Зразумела, што ніякай спешкі ў такой справе быць не можа. Як запэўніў Сяргей Азаронак, яе і не будзе. Час і тэрміны пераезду па-ранейшаму дакладна пакуль не вызначаны. Але ўжо прынята прынцыповае рашэнне: музей не зрушыцца з месца, пакуль не будзе здадзены ў эксплуатацыю яго новы будынак.

— Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь адразу заняло па гэтым пытанні адназначную пазіцыю, — дадаў Сяргей Азаронак. — І ў выніку з ёй пагадзіліся і муніцыпальныя ўлады, і будаўнічыя арганізацыі. Пра тое, каб размяшчаць музейную экспазіцыю і фонды ў нейкіх часовых памяшканнях, сёння нават гутаркі не вядзецца.

На старой мяжы

Тым часам калекцыя цяжкай баявой тэхнікі ўжо змяніла месца дыслакацыі: цяпер яна стаіць на спецыяльнай пляцоўцы непадалёк ад вёскі Станькава. Тут, у зручным для падарожніка месцы (побач праходзіць магістраль М1), ствараецца грандыёзны і разнапланавы турыстычны цэнтр. Тры яго складнікі будуць належаць менавіта Музею гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Апрача бранявых улюбёнцаў усіх хлопцаў, гэта будуць яшчэ два музейныя комплексы.

Ідэю стварэння комплексу “Старая мяжа” падказалі сама гісторыя ды фактура мясцовасці. У тамтэйшым рэльефе можна лёгка ўгледзець сляды былых умацаванняў, а грозны кулямётны дот захаваўся ў някепскім стане і па сёння. Калісьці паблізу ад Станькава праходзіла мяжа паміж Савецкім Саюзам і “капіталістычным” Захадам. І неўзабаве кожны ахвотны здолее адгарнуць гэтую цікавую і трохі падзабытую старонку беларускай гісторыі і пабыць на адноўленай заставе і мытні.

Музейны комплекс нельга назваць поўным “навабудам”. Наадварот, шмат якія памежныя ўмацаванні будуць дэманстравацца ў арыгінальным, некранутым рукой сучасных будаўнікоў выглядзе. Спецыяльны ўчастак комплексу прызначаны для правядзення гістарычных рэканструкцый з арыгінальнымі сюжэтамі.

— На дадзены момант стадыя завяршэння будаўнічых работ набліжаецца ўжо да 60%, асвоена каля 600 мільёнаў рублёў, — распавёў дырэктар музея. — Неўзабаве мы прыступім да напаўнення комплексу экспанатамі. Спадзяёмся, да Дня вызвалення Беларусі паспеем завяршыць усе справы на аб’екце.

Сяргей Азаронак таксама звярнуў увагу на тое, што стварэнне гэтага комплексу не запатрабавала ні адной капейкі бюджэтных сродкаў: фінансаванне выдаткоўваецца за кошт агракамбіната “Дзяржынскі”, які з’яўляецца ўласнікам усяго ту-

рыстычнага цэнтра. А паколькі супрацоўнікі музея працуюць на аб’екце сваімі сіламі, гэта таксама дазваляе эканоміць нямала грошай.

Партызанскі лагер таксама ўжо збольшага ўвасобіўся ў жыццё, і пабываўшы там сёння, можна ўбачыць шэрагі зямлянак. Неўзабаве ў кожнай з іх з’явіцца і адмысловы інтэр’ер.

— Галоўная вартасць гэтага аб’екта — стопрацэнтная інсталюванасць, — кажа Сяргей Азаронак. — Іншымі словамі, наведвальнік атрымае магчымасць напоўніць пагрузіцца ў асяроддзе.

Зрэшты, для паўнаватарскага пагружэння ў гісторыю камусці, напэўна, і гэтага будзе замала. Для іх будзе прадугледжана спецыяльная музейная паслуга — магчымасць пажыць некалькі дзён у сапраўдны дзень.

Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны за апошні час неаднаразова становіцца ўвагу прыцягвала перадусім не сама дзейнасць установы, а “свежыя” звесткі пра “перасяленне” ўлюбёнага намі з дзяцінства музея. Абмеркаванне гэтых падзей можна было пачуць нават у грамадскім транспарце — не кажучы ўжо пра старонкі друку і Інтэрнет.

Зрэшты, хацелася б, каб такая самая пільная ўвага была звернута і на іншыя падзеі жыцця гэтага музея. Не так даўно дзве яго унікальныя калекцыі — рукапісных партызанскіх часопісаў і самаробнай зброі “народных мсціўцаў” — атрымалі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці першай і другой катэгорый адпаведна. На Беларусі падобны выпадак не меў прэцэдэнтаў.

Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны за апошні час неаднаразова становіцца ўвагу прыцягвала перадусім не сама дзейнасць установы, а “свежыя” звесткі пра “перасяленне” ўлюбёнага намі з дзяцінства музея. Абмеркаванне гэтых падзей можна было пачуць нават у грамадскім транспарце — не кажучы ўжо пра старонкі друку і Інтэрнет.

Зрэшты, хацелася б, каб такая самая пільная ўвага была звернута і на іншыя падзеі жыцця гэтага музея. Не так даўно дзве яго унікальныя калекцыі — рукапісных партызанскіх часопісаў і самаробнай зброі “народных мсціўцаў” — атрымалі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці першай і другой катэгорый адпаведна. На Беларусі падобны выпадак не меў прэцэдэнтаў.

Зрэшты, хацелася б, каб такая самая пільная ўвага была звернута і на іншыя падзеі жыцця гэтага музея. Не так даўно дзве яго унікальныя калекцыі — рукапісных партызанскіх часопісаў і самаробнай зброі “народных мсціўцаў” — атрымалі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці першай і другой катэгорый адпаведна. На Беларусі падобны выпадак не меў прэцэдэнтаў.

Зрэшты, хацелася б, каб такая самая пільная ўвага была звернута і на іншыя падзеі жыцця гэтага музея. Не так даўно дзве яго унікальныя калекцыі — рукапісных партызанскіх часопісаў і самаробнай зброі “народных мсціўцаў” — атрымалі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці першай і другой катэгорый адпаведна. На Беларусі падобны выпадак не меў прэцэдэнтаў.

3D-варыянт музея

Што першаснае ў стварэнні музея: яго будынак або экспазіцыя? Адкаж на гэтае “філасофскае” пытанне стваральнікі новага будынка і новай экспазіцыі Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і не спрабуюць шукаць. Замест гэтага і архітэктары, і музейныя супрацоўнікі працуюць у шчыльнай звязцы, стараючыся максімальна ўлічыць узаемныя інтарэсы. Іх сумесныя нарады сталі ўжо што-тыднёвай традыцыяй. А ў запланава-

ным выездзе рабочай групы ў Германію, прызначаным для засваення замежнага вопыту, павінны ўзяць удзел і музейшчыкі, і архітэктары.

— Страчаючы гістарычнае месца, мы, аднак, шмат што набываем у плане магчымасцей размяшчэння экспазіцыі, — кажа Сяргей Азаронак. — У новым будынку яна будзе куды больш сучаснай і тэхналагічнай.

Супрацоўнікі музея прызнаюцца: сёння ім у старых сценах ужо зацесна. Асабліва калі гутарка вядзецца пра свежыя задумы. У новым будынку плош-

нічныя магчымасці дапамагаюць пашырыць гэтую прастору — хай сабе толькі ў суб’ектыўным успрыняцці чалавека. І таму пры стварэнні экспазіцыі музея плануецца выкарыстанне 3D-тэхналогій: яны здолеюць перанесці наведвальніка ў самыя напружлівы момант бітвы.

А вось канцэптуальны, ідэйны бок экспазіцыі ніякіх кардынальных змен не зведае. Вядома, некаторыя

тэмы будуць раскрыты ў ёй больш маштабна, але прынцыповы падыход да інтэрпрэтацыі матэрыялу застанецца тым жа самым.

— Мы не будзем усцываць пагоні за сенсациямі. Для нас самае важнае — захаваць і адлюстравіць гістарычную праўду пра падзеі мінулай вайны, — адзачуў Сяргей Азаронак.

***

Скіроўваючыся ў Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, стаў сведкам досыць звычайнай, трэба меркаваць, сітуацыі: група замежных турыстаў шпацыравала па Кастрычніцкай плошчы і, выпадкова натрапіўшы на будынак музея, выразыла туды завітаць. У гэтым — сапраўдная перавага размяшчэння ўстановаў ў самым “сэрцы” горада. Ці не баіцца музей страціць частку наведвальнікаў, перасунуўшыся на які кіламетр ад “нулявога кіламетра”?

— Гэта тычыцца перадусім выпадковых наведвальнікаў, — адказаў Сяргей Азаронак. — Але мы ставім задачу так арганізаваць сваю працу, каб іх колькасць знізілася да мінімуму.

Гэты адказ выклікаў заканамернае пытанне: чаму? Чым кепска, што людзі дазнаюцца пра існаванне музея непасрэдна пад час шпацыру па горадзе?

— Трэба, каб людзі ведалі пра нас з іншых крыніц, — адказаў дырэктар музея. — А гэта задача рэкламы, задача папулярнасці нашай дзейнасці ўсімі магчымымі спосабамі. Напрыклад, праз сумесныя праекты з тэлебачаннем, якімі мы цяпер актыўна займаемся. Мы павінны зрабіць музей вядомым і актуальным, сказаць новае слова ў музейнай справе Беларусі! І тады ніхто не палянуецца праехаць пару прыпынкаў на тралейбусе, каб да нас патрапіць.

Ілля СВІРЫН

Пашыршыць прастору чатырох сценаў

Партызанскі “гатэль” без пагоні за сенсациямі

Энцыклапедыя, напісаная ад рукі

Завітаўшы ў выставачную залу музея, стаў сведкам мантажу выстаўкі “Трафеі вайны”. Яна распачала трылогію “Беларусь. Трыумф пераможцаў” — спецыяльнага праекта музея, прысвечанага гадавіне вызвалення нашай краіны.

Разам з тым, музей не забываецца і на іншую падзею — свой уласны юбілей, які лішні раз нагадвае пра тое, што гэтая ўстанова стала першым музеем у свеце, прысвечаным праблематыцы Другой сусветнай вайны.

— Літаральна праз некалькі дзён пасля Парада пераможцаў у вызваленым Мінску у будынак на Плошчы Свабоды, дзе планавалася стварэнне музейнай экспазіцыі, прыйшлі былыя партызаны, — распавядае вядучы навуковы супрацоўнік Наталля Філіповіч. — Адклаўшы ўбок зброю, яны ўзяліся за будаўнічыя работы. А фонды музея папоўніліся іх асабістымі рэчамі. 22 кастрычніка музей быў адкрыты.

Стваральнікі выстаўкі паставілі сабе за мэту адлюстравіць гэтую рабочую атмасферу стварэння музея. Фонам служаць жывапісныя эцюды, напісаныя з натуры ў паўзруйнаваным Мінску Мікалем Дучыцам, Віталём Цвіркам, Яўгенам Зайцавым. Многія з гэтых твораў экспануюцца ўпершыню.

Ніколі раней не дэманстраваўся публічна і такі жажлівы экспанат, як... чалавечы чэрап, што “ўпрыгожваў” кабінет начальніка супрацьпаветранай абароны Берліна. Ёсць тут і трафеі з кабінета Генрыха Герынга...

Галоўным эксклюзівам наступнай выстаўкі — “Бітва за Беларусь” — стане калекцыя рукапісных партызанскіх часопісаў. Іх у фондах музея — 248 адзінак! Зразумела, што кожны — абсалютна унікальны, бо існуе толькі ў адным асобніку.

— Гэта своеасаблівая энцыклапедыя партызанскага жыцця, — кажа Наталля Філіповіч. — Часопісы ствараліся і чыталіся ля вогнішча або ў зямлянцы, у хвіліны адпачынку. Іх вельмі бераглі і захоўвалі разам са штабнымі дакументамі. Без гэтых шчырых сведчанняў свайго часу нашы ўяўленні пра партызанскі рух — і, адпаведна, вызваленне Беларусі ў цэлым, — былі б няпоўныя.

www.Вялікая Айчынная.by,

або Да сустрэчы на rodnaj ziamli.by

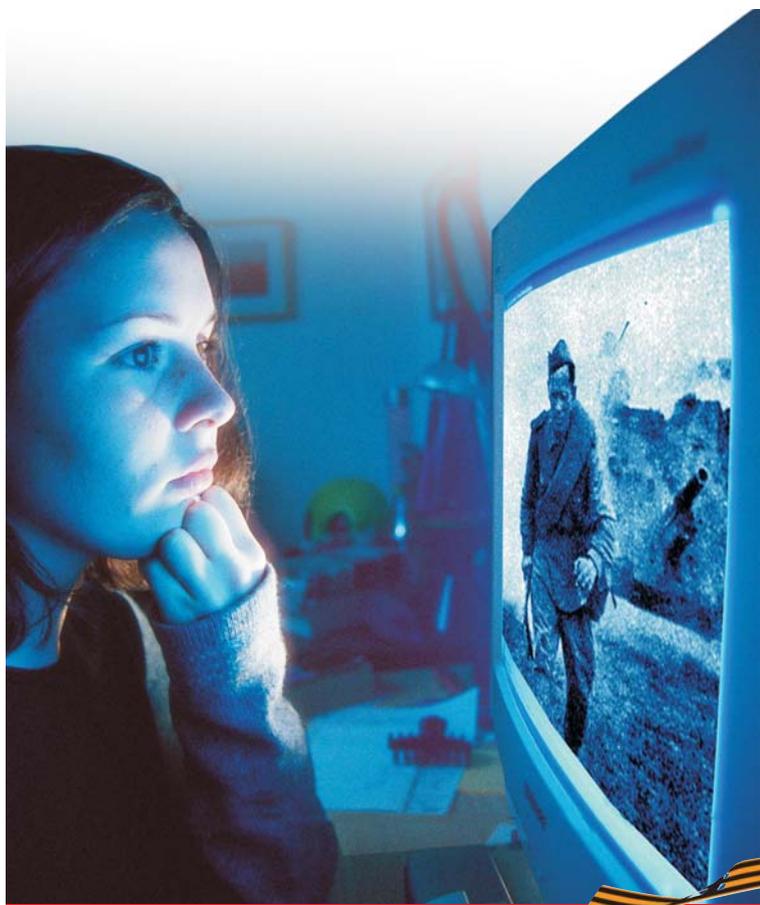
Вядома, сайтаў з такімі імёнамі на прасторах Інтэрнета пакуль не існуе. Але патрэба ў падобных парталах, якія з'ядналі б у сабе гістарычны і мемарыяльны блокі інфармацыі па гэтай тэме, вядуча наспела. Асабліва актуальным гэтае пытанне выглядае ў кантэксце Дня Перамогі, за некалькі месяцаў да святкавання 65-й гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, у Год роднай зямлі...

Непасрэднай жа нагодай прааналізаваць ваенны кантэнт, напоўненае звесткамі да Дня Перамогі і Дня вызвалення Беларусі ў айчынным сегменце Інтэрнета сталі два нечаканыя лісты, што прыйшлі на рэдакцыйную электронную пошту з розніцай у тыдзень і выкарыстання ў падрыхтоўцы святочнага нумара "Культуры". Кажу пра ўспаміны аб камбаче Уладзіміры Сапрыкіне, дасланыя з Россашы Варонежскай вобласці журналістам Пятром Чалым спецыяльна для нашай рубрыкі "Дыміліся франтоў дарогі", а таксама пра паведамленне сяброў "Беларускага культурна-асветніцкага цэнтра ў імя святой Еўфрасінні Полацкай" з Новасібірска аб запланаваным на 3 ліпеня візіце некалькіх салдат і партызанаў Перамогі — вызваліцеляў Беларусі — з гэтага расійскага горада ў беларускую сталіцу. Ці паспелі б названія тэмы так своечасова і аператыўна "стаць у нумар", калі б інфармацыю высылалі звычайнай поштай?

Усё гэта яшчэ раз сведчыць: ваенная тэматыка запатрабавана ў самым шырокім, унутрыграмадскім і міжнародным, кантэксце, таму і вымагае збору ды апрацоўкі звестак па ёй у адным цэнтры, якім у сённяшнім інфармацыйным грамадстве мог бы стаць інтэрнет-партал. Іншая справа, што тэрмін "інфармацыйны" — не толькі характарыстыка кантэнту, вызначэнне жанру, але і ўласцівасць тых высокіх тэхналогій, што выкарыстоўваюцца на этапе рэалізацыі праекта і выхаду гатовага прадукту. Без уліку тэхналагічнага боку атрымаецца анекдатычная сітуацыя: "Як вы рабілі сайт?" — "Метадам "капіраваць" — "уставіць", "капіраваць" — "уставіць"..."

Сацыяльна значны інтэрактыў

Шукаючы звесткі па беларускіх кантэнт-праектах, звязаных з тэматыкай Вялікай Айчыннай, выйшаў на дзве, як падаецца, паказальныя расійскія прапрацоўкі. Па-першае, з 2005-га ў Рунецце функцыянуе праект "Пераможцы. Салдаты Вялікай вайны", дзе сабрана база даных па 1 008 746 чалавек ветэранаў, што на момант збору звестак (60-годдзе Перамогі) пражывалі на тэрыторыі Расіі, і па 46 243 ветэранаў з замежжа РФ, прычым 45 743 з іх — з гарадоў і вёсак Беларусі. Хоць звесткі і небагатыя (прыводзяцца год нараджэння і вобласць, дзе жыў на той час ветэран) і няпоўныя, але, мяркуючы, яны далі магчымасць многім скласці першаснае ўяўленне пра колькасць тых, каму мы абавязаны Перамогай, і дапамаглі не аднаму чалавеку

Інтэрнет-"сёрфінг" напярэдадні Дня Перамогі

знайсці адзін аднаго праз шэсць дзесяткаў гадоў. Прычым, з улікам доступу да Інтэрнета, у працэс натуральным чынам уключыліся і ўнукі-праўнукі салдат 45-га, якія гэтую сувязь і змаглі забяспечыць. Думаецца, такі спосаб сацыялізацыі моладзі ў дарослае грамадства і ўспрыняцце яго каштоўнасцей на прыкладах патрыятызму — ці не самы дзейсны.

Другая прапрацоўка — мультымедычная карта вайны, дзе прадстаўлены ў дынаміцы падзеі вогненых саракавых з адпаведным гістарычным тэкстам да кожнага плана баявых дзеянняў: ад "Барбароса" да "Баграціёна".

Зрэшты, увагу гэты праект прыцягвае не толькі сваімі вартасцямі і ўжо дакладна не "навізнай", а тым, што і праз чатыры гады з часу яго пачатку рэалізацыі знайшоў вялікі банер на яго на галоўнай старонцы аднаго з вядучых пошукавікоў Рунета. Значыцца, актуальнасць яго не падлягае сумненню і па сёння.

А што ў нас? Больш за дзевяць месяцаў працуе праект інтэрактыўнай карты "Вызваленне Беларусі", якая ўключае ўласна хроніку і мультымедычную прэзентацыю аперацый Чырвонай Арміі ў 1943—1944 гг. Карта гэтая крок у крок ідзе па слядах аперацыі "Баграціён" і штодня даступна для агляду ў Беларускаму дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Але хаця б азнаямляльнай інтэрнет-версіі мультымедычна-праекта на сайце ўстановы не знайшоў: пошук выдаў "Па за-

пыце нічога не знойдзена"... З аднаго боку, гэта лішняя нагода зазірнуць у музей, а з іншага, дазіраваны піар — таксама эфектыўная рэклама для такой асветніцкай акцыі, ці не так?

Зрэшты, апошняе на сваім прыкладзе слухна даказвае старонка Мемарыяльнага комплексу "Хатынь": на чатырох мовах там прапрацаваны віртуальная экскурсія ды інтэрактыўная карта.

Форумы і сістэмы

Тэматыка пошуку ветэранаў і атрымання даных пра загінулых воінаў у гады Вялікай Айчыннай вайны ў айчынным Інтэрнеце прапрацавана, мякка кажучы, слаба. Хіба толькі на некаторых форумах — прафесійных, гістарычных, рэгіянальных — сустракаюцца адпаведныя раздзелы.

Адзінай даступнай крыніцай для пошуку адказаў на запыты пра месцы пахаванняў салдат вайны для адміністратараў з'яўляецца звычайная кніга "Памяць" па той ці іншай мясцовасці. Каб даць хаця б прыблізную карціну на прыкладзе асобнага рэгіёна, вылучыў такія даныя: на адзін з раённых форумаў Віцебшчыны за год паступіла каля двух дзесяткаў зваротаў з розных мясцін Беларусі і замежных краін, прычым адміністратар здолеў даць адказы на ўсе пытанні і змог у шэрагу выпадкаў прадставіць фотаздымкі брацкіх магіл.

На аснове архіўных дакументаў пабудавана расійская электронная база даных "Мемарыял". У ёй

утрымліваецца больш як 30 мільёнаў запісаў пра воінаў, што загінулі і прапалі без вестак у гады Вялікай Айчыннай і пасля яе. Па прозвішчы, імені і імені па бацьку будзе прадстаўлены максімальны аб'ём даступнай інфармацыі, якая, зразумела ж, часцяком абмяжоўваецца месцам пахавання і годам нараджэння. Аднак ці шмат у якіх выпадках можна знайсці большыя звесткі?

Паколькі гэты сацыяльна значны праект — база даных — зводны, у ім утрымліваюцца звесткі і пра нашых суайчыннікаў. І хто ведае, можа, якраз дзякуючы сістэматызаваным "Донесениям боевых частей о безвозвратных потерях", картатэкам уліку савецкіх ваеннапалонных, дакументам фонду "Паспорта захоронений", іншым дакументам нехта знойдзе сваю згубленую, падавалася б, нітачку да роднага чалавека. Як удалося знайсці яе і мне: восем радкоў пра майго прадзеда, які ваяваў радавым. Цяпер я ведаю, што ён загінуў і пахаваны ў Латвіі ў канцы лістапада 1944-га...

Асцярожна, "...град..."!

Цікавыя мультымедычныя прапрацоўкі па падзеях Вялікай Айчыннай вайны з'яўляюцца, анансуюцца, выстаўляюцца на галіновыя конкурсы, атрымліваюць профільныя ўзнагароды, але для большасці зацікаўленых аматараў застаюцца таямніцамі за сям'ю пячаткамі. Як і многія даследаванні, што публікуюцца выключна ў навуковых зборніках. Як і вынікі працы краязнаўцаў з рэгіёнаў...

Чаму ж паўстае такая сітуацыя, калі цікавы матэрыял ёсць, але не вядзецца мэтанакіраваная праца па яго папулярызацыі? А ў час, калі краіна рыхтуецца да святкавання 65-годдзя вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, хацелася б закцэнтаваць увагу на запатрабаванасці не проста ў любым рэсурсе на дадзенаму тэму, хаця і гэта шмат у чым будзе праўдай, але найперш — у якасна выкананым тэхнічна і напоўненым праверамай інфармацыяй. Каб не ўзнікла сітуацыя, калі, правяраючы з дапамогай Інтэрнета звесткі аднаго з артыкулаў, супрацоўнікі "К" сутыкнуліся з "яшчэ адным фронтам" Вялікай Айчыннай — Калінінградскім. Прычым баявыя дзеянні на ім адбываліся акурат на той самай тэрыторыі, што і на... Калінінскім. Гэтае "град", мусіць, выклікала сапраўдны град недакладнасцей у работах вучняў і студэнтаў, якія скарысталіся "лёгкім хлебам" інтэрнет-навукі. І ўжо дакладна буйным цветом "закрасавала" тая памылка па згаданым на пачатку метадазе "капіраваць" — "уставіць" на сайтах "клонах".

Што да тэхнічнага боку, то хочацца падкрэсліць: дызайн, у прыватнасці, у Інтэрнеце, з'яўляецца не раскошай, а сродкам зручнай навігацыі і дакладнага ўспрымання кантэнту. Некаторыя ж музеі, стварыўшы сайт на самым пачатку працы Інтэрнета ў Беларусі, з той пары яго і не змянялі, а часам — і не абнаўлялі інфармацыю. Адпаведна, выглядае такі праект знешне і змястоўна — архаічна.

***

Вынік гэтага тэматычнага інтэрнет-"сёрфінга" для мяне не быў нечаканым. І зноў прывёў да выказанай яшчэ на пачатку думкі аб мэтазгоднасці ўвядзення ў вэб-прасторыя цэнтралізаванага партала, дзе б аб'ядноўваліся, каардынаваліся і накіроўваліся ў стваральным рэчышчы намаганні ўстаноў культуры, гісторыкаў, краязнаўцаў, усіх беларусаў у Год роднай зямлі, тым больш знакавы для нас 65-й гадавінай вызвалення Беларусі ад фашызму.

Да сустрэчы на rodnaj ziamli.by!

Сяргей ТРАФІЛАЎ

7 мая краіна віншавала з прафесійным святам работнікаў радыё, тэлебачання і сувязі

Гадавы адлік “Зваротнага адліку”

Пабудаваць драматургію “моманту даверу”

Пазыўныя інфармацыйнай праграмы “Время” сёння ў беларускага глядача з сімвала настальгіі сталі знакам адкрыцця: менавіта імі пачынаецца чарговы выпуск тэлевізійнага праекта “Зваротны адлік” на канале АНТ.

24 красавіка споўніўся роўна год, як праект Уладзіміра Бокуна выйшаў у эфір. За гэты час глядачы ўбачылі 35 фільмаў, многія з якіх сталі дакументальнай сенсацияй, адзначаліся на міжнародных фестывалях. Не дзіва, што і на сёлетнім Нацыянальным конкурсе “Телевэршыня” адзін з іх — “К-19. Час герояў” — перамог у намінацыі “Лепшы дакументальны фільм года”.

“Некаторыя аўтары нашых стужак маглі б абараніць дысертацыі па даследаваных імі тэмах”, — слухна заўважае аўтар і кіраўнік праекта, рэжысёр-дакументаліст Уладзімір БОКУН, якога карэспандэнт “К” распытаў аб будучых серыях цыкла, пошуках ідэальнага кінафармату і “дакументальным павароце” на тэлебачанні.

Вузельчыкі тэледраматургіі

— Уладзімір Віктаравіч, для тэлевізійнага праекта год — гэта, не раўнууючы, эпоха. “Зваротны адлік” мае сёння і прызнанне кінакрытыкаў ды калег-тэлевізійшчыкаў, і ўвагу тэлеглядачоў. Як надалей мяркуецца развіваць знойдзены фармат? Ці не думалі ўнесці ў яго пэўныя змены?

— Магу вас запэўніць, што пакуль фармат нашага праекта не зменіцца. Мы яго доўга шукалі, працавалі над ім, удасканальвалі, і тое, што сёння ён так доўга вытрымлівае канкурэнцыю іншых годных праграм, сведчыць: форма знойдзена дакладна. Прызнацца, перш чым зрабілі пілотны выпуск, мы працавалі над яго канцэпцыйнай паўгода. Пачалі пошукі ў верасні — кастрычніку 2007-га, і толькі ў лютым 2008-га ажыццявілі задуманае. А ў эфір першы фільм выйшаў, як вы ўжо ведаеце, у красавіку.

— Мусіць, ідэя “Зваротнага адліку” выпела на дабрадзятнай глебе іншага праекта?

— Яшчэ пад час працы над цыклам “Лёс чалавека” ідэя доўгі час трансфармавалася і нарэшце вылілася ў цяперашнюю форму. Праз музыку інфармацыйнай праграмы “Время” мы нібыта вяртаем глядача назад, у мінулае, тут жа ўнікае асоба дыктара, яму спачатку робіць амаль афіцыйнае паведамленне, але потым ён паварочваецца і кажа: “Але мала хто ведае...” Вось у гэтую хвіліну нараджаецца момант даверу — як з боку вядучага, які вырашыў распевацца пра невядомыя факты гісторыі, так і з боку глядача, яму цікава, што ж засталася па-за “афіцыйным паведамленнем”. У названым спалучэнні кадраў — ключ да нашага расповеду. Мы ствараем вобраз гістарычнай падзеі ці з’явы за кошт падачы шматлікіх пунктаў гледжання людзей, што мелі дачыненне да гэтых падзей, гісторыкаў, спецыялістаў у пэўнай тэме. Мы не даём сваіх каментарыяў — высновы мусіць рабіць сам глядач. Гэта стала галоўным прынцыпам “...Адліку”.

Тут вельмі важна было яшчэ і “сабраць” знойдзены матэрыял у драматургічны вузел. Інтрыга ў праекце трымаецца на класічных прынцыпах: завязка, кульмінацыя, развязка. Але гэта адбываецца, падкрэсліваючы, з дакументальным матэрыялам.

Вось такімі былі нашы пошукі... Дарэчы, доўга шукалі асобу на ролю вядучага, кастынг быў значны, а ў выніку спынілі выбар на Аляксандры Суцкаверы — і не памыліся. Ён стаў тварам праграмы, нібыта звязаным паміж мінулым і сучаснасцю.

Што да вашага першага пытання — магу зазначыць: нягледзячы на тое, што фармат праекта пакуль не змяняецца, істотна ўзрос яго якасны ўзровень. Калі параўноўваць першыя нашы фільмы і апошнія, магу сказаць: стужкі сталі больш складанымі — і ў выкарыстанні выразных сродкаў, і ў наборы пастановачных элементаў, у выбары тэм.

Чаму прэм’ера — “у квадраце”?

— Калі выкарыстоўваць вашу “фірмовую фразу”: “Але мала хто ведае...”, — што ж застаецца завычай “за кадрам” праекта “Зваротны адлік”?

— “За кадрам” застаецца вялізная праца: глядач жа не бачыць, як доўга і карпатліва складаюцца сцэнарыі. Шмат хто лічыць, што сцэнарыі у дакументальным кіно — гэта нонсенс, і яго не павінна быць, — трэба проста ісці за падзеямі. І такое сапраўды магчыма. Але ў нас гаворка ідзе аб малавядомых эпізодах нашай гісторыі, таму фільм робіцца якраз на ўзроўні напісання сцэнарыя. Звычайна тэрмін працы — ад месяца да трох. Але адна наша аўтарка зараз працуе над сцэнарыем ужо паўгода: яна ўзяла тэму “Мяжа Беларусі ў 1945 годзе” і заглыбілася ў яе з галавой. Паўтаруся: для некаторых нашых аўтараў гэтая праца — сапраўднае навуковае даследаванне.

— А што наконт неспадзяванак, адкрыццяў, цяжкасцей? Вядома, пад час працы іх адбываецца ня мала...

— Памятаю першы выхад нашага праекта. Мы падрыхтавалі фільм, усё было зроблена загадзя, але дыск, дзе запісалі праграму, у адказны момант згарэў. Проста містыка якаясьці — іначай не скажаш! Стужка ж, дарэчы, была пра падводную лодку “К-19”, і, натуральна, мы правялі пэўныя трагічныя паралелі. У выніку вымушаны былі працаваць днямі і начамі дзеля таго, каб аднавіць матэрыял. І фільм выйшаў у эфір у належаць час, мы нікога не падвялі. Але тэлевізійную прэм’еру праекта

запомнілі надоеўга: атрымліваецца, што гэта была прэм’ера “ў квадраце”.

Яшчэ пад час працы над стужкай “Монтэ-Касіна. Доўгі шлях дадому” мне прыйшла паштоўка з...

Монтэ-Касіна. Я вяртаюся з працы, адкрываю паштовую скрыню — а там прывітанне з Італіі і выява манастыра. Ну, думаю: хтосьці жартуе! Але не: паштоўка была ад старой знаёмай, якая раптам вырашыла напісаць. Вось такое было цікавае супадзенне...

Што да цяжкасцей, тут я, хутчэй, магу прыгадаць такую асаблівасць працы журналіста, даследчыка, рэжысёра, як уменне разгаварыць суб’ядніка: часам удзельнікам гістарычных падзей цяжка згадваць пра тое, што яны ведаюць, бачылі. Некаторым гэта зрабіць псіхалагічна нялёгка, а некаторыя — проста не жадаюць адкрыцца. Тым не менш, сёння многія людзі, хто раней маўчаў, пачынаюць і расказваць пра тое, аб чым раней маўчалі.

Новы паварот. Дакументальны.

— Дарэчы, ці плануеце выпуск вашага цыкла на DVD-носьбітах?

— Так, але гэта ў “доўгатэрміновых” планах. Сапраўды, попыт на нашы дакументальныя фільмы ёсць, пэўныя карціны асабліва запатрабаваныя, і мы ўжо пачалі думаць пра тое, як нам аформіць стужкі ў асобную DVD-серыю. Прызнацца, калі я працаваў на студыі “Тэлефільм”, кожны з сямі рэжысёраў-“тэлефільмаўцаў” здымаў на год дзве-тры стужкі. А тут за адзін год існавання “Зваротнага адліку” выйшла ўжо 35 фільмаў! Гэта цэлы дакументальны “шматтомнік” атрымліваецца!

Галоўнае, гэты праект быў бы немагчымы без надзейнай прафесійнай каманды. Гэта — рэжысёры: Людміла Клінцова, Маргарыта Рэчкалава, Аляксей Раковіч, Андрэй Лескін і Уладзімір Арлоў, аўтары — Таццяна Сухоцкая, Барыс Герстан, Вікторыя Губанова, нашы аднадумцы — гісторыкі, кансультанты па самых розных тэмах, до-

Напярэдадні дзевятага...

7 мая ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылося ўрачыстае мерапрыемства “Светлая радасць Перамогі...”, арганізаванае Нацыянальнай бібліятэкай сумесна з Міністэрствам абароны Рэспублікі Беларусь.

На святочнай імпрэзе прысутнічалі жыхары Першамайскага раёна г. Мінска — ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, блакаднікі, былыя вязні фашысцкіх лагераў, а таксама прадстаўнікі Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь.

Пад час мерапрыемства адбылася прэзентацыя кнігі “Асновы ідэалогіі забеспячэння ваеннай бяспекі дзяржавы. Ідэалагічная работа ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь”, што выдадзена Міністэрствам абароны. Дваццаць экзэмпляраў кнігі былі перададзены ў дар Нацыянальнай бібліятэцы, а яшчэ больш за 2 тысячы асобнікаў — у публічныя бібліятэкі Рэспублікі Беларусь.

Перад ветэранамі і гасцямі ўрачыстасцей выступілі з віншавальнымі нумарамі ансамбль “Грамніцы” Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, навучэнцы Мінскага Суворавскага ваеннага вучылішча, а таксама спецыялісты Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь.

Афраджаз над Нёманам

Фестываль маладзёжнага харэаграфічнага мастацтва “Гарадзенскія карункі” пройдзе 15—17 мая ўжо сёмы раз. Аднак упершыню ён мае “адкрыты” статус: у Гродна завітаюць не толькі калектывы з Масквы і Роўна, але і госці з далёкага замежжа — аўстрыйскага горада Альтэнберг.

— Мы сябруем ужо даволі даўно, з 2002 года, — паведаміла карэспандэнт “К” галоўны спецыяліст упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама Людміла Лебедзь. — Старэйшых удзельнікаў гэтага адметнага фольклорнага ансамбля ўжо маглі бачыць госці Усебеларускага фестывалю нацыянальных культур, а цяпер мы чакаем прыезд іх дзяцей — маладзёжнай групы.

Аўстрыйскія танцоры не толькі пазнаёмыя гродзенскаму публіку з арыгінальнымі фольклорнымі танцамі сваёй мясцовасці, але і правядуць майстар-клас, які змогуць наведваць усе ахвотныя.

Як адзначыла Людміла Лебедзь, “Гарадзенскія карункі” не ўласцівы дух конкурснага спаборніцтва — перадусім, гэта сяброўская сустрэча. Галоўная яе мэта — адсочваць актуальныя тэндэнцыі ў харэаграфіі гродзеншчыны, дачыняючы і стылістыкі, і музыкі, і танцавальнай лексікі. Таму адкрыты фармат танцавальнага форуму вытрымліваецца ва ўсім, у тым ліку і ў стылістычнай палітры, якая не мае ніякіх абмежаванняў. Традыцыйныя танцы гэтага рэгіёна будуць суседнічаць у фестывальных канцэртах з нумарамі ў манеры мадэрн або нават афраджаз.

— Ладзячы гэты фестываль высілкамі вобласці, мы імкнемся, каб ён стаў стымулам творчага росту для нашых танцавальных калектываў, — адзначыла Людміла Лебедзь. — Каб яны бачылі тыя ўзоры, на якія трэба арыентавацца. Адзін з гэтых вартых пераймання ўзораў — ансамбль “Гарадзенскія карункі”, што рэгулярна выступае на самых прэстыжных сцэнах краіны.

брахвотныя памочнікі... Яны — сакрэт поспеху “Зваротнага адліку”.

— Як бачна па колькасці дакументальных стужак і на расійскіх каналах, і на беларускіх, — на тэлебачанні сёння адбываецца сапраўдны “дакументальны паварот”. На думку вопытнага рэжысёра-дакументаліста, з чым звязаны гэты феномен?

— Так, вы маеце рацыю: тэндэнцыя ёсць. Паварот да дакументалістыкі адбыўся, і тыя каналы, прадзюсеры, якія гэта адчулі, зараз, канешне ж, “на кані”. Магчыма, глядач стаіміўся ад “мыльных опер”, забаўляльных праграм. Зірніце, нават серыялы, якія сёння карыстаюцца попытам, — на сур’ёзныя тэмы: “Ліквідацыя”, “Апостал”... Адказаць, чаму так адбываецца, мне складана... Але што такое дакументальнае кіно? Гэта спроба разабрацца ў сваёй гісторыі, мінулым, у сучасным, усвядоміць сябе ў часе, нібы ўбачыць у люстэрку.

Дарэчы, шмат маіх знаёмых звярталіся да мяне з просьбай зрабіць аб гісторыі іх сям’і дакументальны фільм. Мне падаецца, што падобная карціна — пра ўласныя сям’ю, дом, радавод — мусіць быць у кожным доме. І важна, каб родныя здымалі такое кіно самі, каб адчувалася іх энергетыка, іх эмоцыі ў карціне. Канешне, тут не абысціся без дапамогі прафесіянала, але галоўнае — каб людзі самі захацелі зняць стужку пра сваіх родных.

Чаму цікавімся дакументалістыкай? Справа — у змяненні чалавечай прыроды? Сумняваюся: яна да гэтай пары не змянілася, — таму і актуальныя дасюль тыя ж п’есы Шэкспіра. Шчыра кажу: не ведаю, чаму так адбываецца, але ў тым, што гэты “паварот” — не выпадковы, упэўнены.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ
Фота Юрыя ІВАНОВА

“Нелінейныя” Вандроўнікі ў часе

6 мая Рэспубліканскі тэатр юнага глядача прадставіў шырокай публіцы сваю чарговую прэм’еру — “Бліндаж” па п’есе Алены Паповай. За выключэннем Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі, які “абазначыўся” новым ваенным спектаклем у сваім рэпертуары яшчэ на самым пачатку вясны, ТЮГ стаўся адзіным сталічным драматычным тэатральным калектывам, які сустрэў Дзень Перамогі адпаведнай прэм’ерай.

“падтрымлівае” герояў, часам уступае з імі ў канфлікт; у прыхільнасці да тэатральнага меладраматызму і прыгожых сцэнічных эфектаў кшталту фінальнага зорнага неба і адыходу — ператварэння ў гэтка ж зоркі — маладых салдатаў. Але важней тое, што Наталля Башава прадэманстравала: для таго, каб наладзіць “страчаную павязь часоў” і каб сучаснае пакаленне юных глядачоў цябе пачула і захацела звярнуцца да ваеннай тэмы, зусім не абавязкова акцэрам брацца за драўляныя аўтаматы і разыгрываць крывававу “стралялку”. Нездарма ж і ў герояў шчырыя душэўныя пачуцці працягваюцца нібыта самі сабой, без асаблівых пабочных уплываў і намаганняў іншых персанажаў. Проста, таму, што ў душы кожнага чалавека спрадвечныя “правільныя” ўстаноўкі на дабрыню, спагадлівасць, сяброўства, патрыятызм, адданасць радзіме і вярнасць загаду, як зрэшты, і жаданне дзяўчыны быць прывабнай, мілай і пшчотнай, жывуць, і

Тэма асэнсавання і ўвасаблення Вялікай Айчыннай вайны на сцэнах беларускіх тэатраў пастаянна прыцягвае ўвагу даследчыкаў айчыннага тэатра. Здавалася б, пра гэтыя не такія і даўнія для нас падзеі напісана ўжо столькі, што сказаць “новае слова” на гэтую тэму не падаецца магчымым. Зрэшты, я не надта давяраю сучасным “даследчыкам” ад мастацтва, якія дэкларуюць свае творы як адкрыццё нам новых, невядомых старонак вайны. За гэтым, у большасці выпадкаў, хаваецца простае жаданне стварэння на аснове аднаго-двух фактаў (не важна, тыповыя яны для той вайны ці, наадварот, нешараговыя) ці то яркага, уражальнага “экшна”, ці то кранальнай love-story, дзе галоўнай сілай уздзеяння на глядачоў будзе не праўдзівасць падчы тых ці іншых падзей, а іх эфектнасць і фактар эмацыянальнага ўплыву на аўдыторыю. Дык што ж, варта задаволіцца тымі выбітнымі творамі, што ўжо напісаны Быкавым, Шамякіным, Чыгрынавым, шэрагам іншых айчынных класікаў, і новых твораў пра Вялікую Айчынную не пісаць? Ні ў якім разе! І справа тут не ў аўтарскім суперніцтве паміж тымі, хто пісаў пра вайну, будучы яе сведкамі, і пакаленнямі пасляваенных аўтараў, а, наадварот, — у прастай і відавочнай ісціне: для таго, каб жахлівыя падзеі Вялікай Айчыннай не сцерліся ў народнай памяці, кожнае новае пакаленне музіць не проста памятаць пра яе, але і самастойна асэнсоўваць. У тым ліку — праз мастацкія творы.

Як жа сёння маладым пакаленням беларусаў, што выраслі, не зведаўшы ні ваенных жахаў, ні цяжкасцей пасляваеннага ліхалецця, зразумець пачуцці і псіхалогію паводзін тых людзей, што ў сорака першым раптам апынуліся на фронце? Найлепшы спосаб — паспрабаваць “стаць на іх месца”, самім апынуцца ў тым страшным пекле. Гэты мастацкі прыём “машыны часу” — калі героі-сучаснікі нечакана для саміх сябе трапляюць у мінулае, — стаўся на пачатку XXI стагоддзя надзвычай папулярным і ў кінематографіі, і ў літаратуры. Ды і сярод беларускіх аўтараў не адзін звярнуўся да гэтага прыёму, спрабуючы даць сваім героям проста-такі фізічную магчымасць “пабыць у скуры” тых людзей. Гэты ж ход скарыстала ў “Бліндажы” і Алена Папова. Аднак для герояў — Марыны і Пятра — гэтая вандроўка ў часе сталася не проста экстрэмальным турызмам, а — усведамленнем: кожны чалавек рана ці позна музіць уступіць у сваю вайну — паміж Добром і Злом.

Аднак галоўнай адметнасцю новага спектакля аказалася нават не драматычная аснова (і таму я ў сваім артыкуле свядома адмаўляюся ад яе пераказу і расповеду пра тое, што і як сыгралі акцёры тэатра), а — мова, якую выбрала для яго рэжысёр Наталля Башава. Яе прадыхавала спецыфіка глядацкай аўдыторыі, пераважную большасць якой складаюць школьнікі і падлеткі, чые веды пра Вялікую Айчынную вычэрпваюцца кнігамі і

кінатэлевізійнымі праграмамі, ды зрэдку — каму пашчасціла — расказаў дядоў — удзельнікаў той вайны. Таму апеляваць да старых “архетыпаў”, ці, хутчэй, мастацкіх штампаў пастаноўкі твораў на ваенную тэматыку, рэжысёр палічыла не мэтазгодным: іншы асабісты досвед сучаснага глядацкага пакалення не дае для гэтага адпаведнай глебы. Наталля Башава ў якасці “формы” сцэнічнай размовы абрала... “кліпава-дыскатэчны” прычып падчы матэрыялу.

Зададзены драматургам “часавы зрух” рэжысёр скарыстала для таго, каб адмовіцца ад “лінейнай”, сюжэтнай падчы ў спектаклі сцэнічнай гісторыі. Задаецца, для яе зусім не важна “расчуліць” глядачоў, выклікаць у іх эмацыянальнае суперажыванне і пэўную аднасць з героямі. Яна адкрыта эксперыментуе з формай пабудовы сцэнічнага дзеяння “а-ля хіп-хоп”, калі тэатральныя прагаганісты падаюцца як “свае чэлы”, а п’еса ператвараецца ў набор думак-пастулатаў, што на працягу дзеі даслоўна, бы прыпеў, паўтараюцца: ці то праз пэўны час з вуснаў розных герояў, ці то з крыху іншай інтанацыяй, але адразу ж — сцэнай-дублем. Дзякуючы гэтаму, у “Бліндажы” ўдаецца разбурыць атмасферу паслядоўнага тэатральнага аповеду, што маладымі глядачамі, якія прывыклі да актыўнага “мантажу”, зазвычай успрымаецца з пэўнай ступенню запаволенасці і паступовай стратай цікавасці да таго, што адбываецца на сцэне. Разам з тым, рэжы-

сёр спрабуе “схапіць” стылістыку сучаснага поп-культурага (а можа, камусьці больш падабаецца — дыска-тэчнага) дыялога. У ім адзін бок — у дадзеным выпадку тэатр — “кідае” ў залу думкі і ідэі, а другі — глядачы — не адбівае “падачы”, а проста ловіць, не намагаючыся нават сумнявацца ў іх слушнасці. Рэжысёр і не прапануе глядачам у зале “пафіласофстваваць” на гэты конт, паварочваючы адразу “спажывецкую псіхалогію” маладых “рэзэпіентаў” на сваю карысць.

Без перабольшванняў мушу сказаць, што за апошнія некалькі сезонаў у беларускім тэатры “Бліндаж” ТЮГа стаўся адной з самых яркіх і цікавых спроб пошуку новай, актуальнай сцэнічнай мовы. І гэты тым цікавей і ярчэй праявілася, паколькі эксперымент узрос не на грунце сучасна-маргінальнай літаратуры “новых драматургаў”, а на тэматыцы, якая традыцыйна лічыцца сацыяльна-значнай. Рэжысёр не пабаялася адступіць ад традыцыйных форм асэнсавання і ўвасаблення Вялікай Айчыннай вайны, а на яе глебе — асэнсавання вайны ў душы кожнага маладога чалавека. Пры гэтым рэжысёрскі почырк, канешне ж, застаецца пазнавальным: у актыўным выкарыстанні музыкі, якая складае не проста самастойную партытуру дзеяння, а —

знаходзяцца не так глыбока — у патрэбны момант яны абавязкова “ўсплываюць”, правакуючы на ўчынкi, якія людзям, што нібыта ведаюць нас “сто гадоў”, падаюцца дзіўнымі і зусім не ўласцівымі...

Не бярэцца прагназаваць далейшы лёс гэтага спектакля і ягоны поспех сярод глядацкай аўдыторыі, але асабіста мне будзе вельмі цікава паназіраць за яго далейшым сцэнічным жыццём і развіццём у часе, які, калі верыць героям, зусім не лінейны. У “сутыкненні” з псіхалогіяй сучаснага маладога глядача, якому вельмі часта даводзіцца “з нуля” тлумачыць тыя рэчы пра вайну, якія для старшых пакаленняў з’яўляюцца аксіёмамі, дадзеная пастаноўка можа эвалюцыянаваць у самы нечаканы бок. І тым цікавейшым будзе гэты творчы эксперымент, што вынік яго спрагназаваць надзвычай складана.

Фота Аляксандра ДЗМІТРЫЕВА
На здымках: сцэны са спектакля “Бліндаж”.

Не так даўно ў Віцебску на базе Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа трынаццаты раз прайшлі штогадовыя Сцэнічныя чытанні “Школьны тэатр”. Арганізатарамі іх, акрамя самога тэатра, з’яўляюцца Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, аддзелы культуры і адукацыі Віцебскага гарвыканкама і Віцебская арганізацыя Беларускага саюза тэатральных дзеячаў.

Сёлета “Школьны тэатр” быў прысвечаны аб’яўленаму Прэзідэнтам краіны Году роднай зямлі і 65-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. І, натуральна, практычна ўсе прадстаўленныя работы адпавядалі гэтай тэматыцы. Тым больш, што адной з асноўных умоў Чытанняў, якая пільна захоўваецца на працягу апошніх гадоў, з’яўляецца абавязковы зварот школьных тэатральных калектываў да твораў беларускіх аўтараў. І кожны год Чытанні дэманструюць жывы і глыбокі інтарэс удзельнікаў калектываў да беларускай літаратуры. Сярод самых запатрабаваных аўтараў — Уладзімір Караткевіч і Васіль Быкаў: тэатральныя работы па іх творах традыцыйна абуджаюць ва ўдзельнікаў пастановак глыбокі інтарэс да беларускай літаратуры, да тых сюжэтаў і тэм, якія гэтыя класікі закранаюць у сваіх творах, ды і да самога асэнсавання ўласнага месца ў жыцці. Папулярнасцю карыстаюцца і сучасныя драматургі Аляксей Дударэў, Георгій Марчук, Генадзь Аўласенка, Тацяна Ламонава і Ягор Конюх...

Не сакрэт, што большасць з тых хлопцаў і дзяўчат, якія паказалі свае таленты ў конкурсных пастаноўках, наўрад ці звязуць сваё далейшае жыццё з прафесійным тэатрам. Але ж кіраўнікі калектываў і не намагаюцца даказаць нам адваротнае. Бо важнейшы ары-

Школа несамадзейнасці

енцір для іх, які задае ўдзельнікам арганізатар і галоўны “ідэолаг” “Школьнага тэатра”, загадчык літаратурнай часткі Коласавскага тэатра Святлана Дашкевіч, — развіццё ва ўдзельнікаў Чытанняў тых чалавечых якасцей, якія ў будучым дазваляць ім стаць разумнымі, удумлівымі і глыбокімі... гледачамі.

Як зазначылі ў кулуарах фестывалю прадстаўнікі гарадскога аддзела адукацыі, праграма Сцэнічных чытанняў ужо даўно не складаецца па прынце: “узятлі, што было”, але ў гэтым годзе канкурэнцыя была насамрэч вялікая. Далёка не ўсе калектывы, якія год-

на прадставілі свае тэатральныя работы на раённых аглядах, змаглі патрапіць у фінал “Школьнага тэатра”: праграма яго была складзена настолькі шчыльна, што члены журы не выходзілі з глядзельнай залы цягам амаль больш як васьмі гадзін. Але вынік быў таго варты. Пачынаючы ад таго, што “Школьны тэатр” паводле ўзроўню сваіх работ (усе фіналісты маюць магчымасць папрацаваць з прафесіяналамі: не адзін год галоўным рэжысёрам гэтага фестывалю з’яўляецца акцёр-колосавец Вячаслаў Грушоў) ужо даўно перайшоў межы той “самадзейнасці”, калі ўсё, што адбываецца на сцэне, можна апраўдаць адно толькі шчырасцю жаданняў саміх удзельнікаў пастановак. Многія з работ выяўляюць цікавае сцэнічнае мысленне, здольнае захапіць і саміх маладых акцёраў, і глядачоў у зале. Сярод апошніх знаходзіцца не толькі “група падтрымкі” з той ці іншай школы, але і іх прамаў “канкурэнты” — тыя хлопцы і дзяўчаты, што таксама выходзяць на сцэну ў іншых работах.

Па выніках “Школьнага тэатра” практычна ўсе калектывы-ўдзельнікі і асобныя акцёры атрымалі ўзнагароды і заахвочвальныя дыпламы. Але галоўны вынік Сцэнічных чытанняў — шчырае жаданне навучыць юнакоў і дзяўчат, што выходзяць на сцэну, разумець і адчуваць не толькі тэатральную культуру, але і родную літаратуру, паважліва ставіцца да айчынных культурных традыцый. І — умець кантактаваць паміж сабой на якасна іншым, адрозным ад будзённага “спажывання”, узроўні агульных інтарэсаў.

На здымку: сцэна са спектакля “Гісторыя двух сабак”.

У першым радзе (злева направа): Б.Аракчэў, М.Савіцкі, Т.Паражняк, У.Спінчанка, В.Грамыка, А.Казлоўскі, М.Назаранка, Л.Шчамлялёў; у другім радзе: В.Гаўрылаў, А.Зінчук, М.Назарчук, А.Заспіцкі.

Фота Юрыя ІВАНОВА

нумары мы аддаём мастакам, што прайшлі па той вайне. Немагчыма пералічыць усіх тых, хто ўнёс свой пасільны ўклад у скарбніцу выяўленчага мастацтва Беларусі: гэта больш за сто твораў, сярод якіх — Герой Савецкага Саюза М.Зялёнкі, кавалеры ордэнаў Славы — У.Лагун, В.Шыкін, М.Шырокаў — і баявога Чырвонага Сцяга — М.Зялёнкі, І.Пушкоў, І.Фяцісаў. Тры чвэрці будучых членаў Саюза мастакоў за франтавыя і партызанскія подзвігі былі ўзнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі і Айчынай вайны, баявымі медалямі "За адвагу" і "За баявыя заслугі". Некалькі чалавек былі ўдастоены баявых ордэнаў іншых краін.

Сёння мастакоў — удзельнікаў і ветэранаў Вялікай Айчынай засталася зусім мала: калі не памыляюся, 16 чалавек — у Мінску, адзін жыве ў Брэсце (П.Данелія), чацвёра — у Віцебску (А.Кавалёў, А.Салаўёў, Р.Клікушын, І.Сталяроў), адзін — у Слуцку (У.Садзін)...

Перад майскімі святамі, па ініцыятыве рэдакцыі газеты "Культура" і старшыні Савета ветэранаў БСМ Віктара Гаўрылава, у майстэрні Героя Беларусі, народнага мастака СССР і Беларусі Міхаіла Савіцкага сабраліся амаль усе былыя франтавікі, мастакі Мінска, каб успомніць гады "сорокі-роковыя", "свинцовыя, пороховыя", шляхдарогі, якія "позабіль нельзя", успомніць сваіх сяброў-аднапалчан і тых мастакоў-калег, што не дажылі да сённяшняга дня...

Я глядзеў на ветэранаў, пра якіх у розныя часы мне даводзілася пісаць артыкулы і нарысы, кнігі і альбомы, і думаю: так, усе яны ў сваім мастацтве імкнуліся адлюстроўваць праўду і толькі праўду — якую ведалі, якую перажылі, здабылі цягам многіх гадоў роздуму і душэўных пакут. У іх творах — праўда. Іхняя праўда. Хтосьці мае іншую? Магчыма! І хай выкажа яе, калі хоча ды можа, бо вялікае, усеабдымнае палатно вайны ствараецца з мазаікі мільёнаў і мільёнаў лёсаў.

І ўсё ж, і ўсё ж... Выходзіў пасля гэтай памятнай сустрэчы трохі з сумам. Так ужо, напэўна, павялося ў чалавечым родзе: чым больш агрэсіўная бездухоўнасць, тым бяспамяцтва і нейкая іржа ўсё мацней раз'ядаюць душы — ні спачування, ні ўдзелу, ні добрага руху сэрца. Неяк усё нема, адзінока ў мікрасвеце мастакоў-ветэранаў, пра якіх мы часцяком успамінаем толькі ў дні святаў. Ці адолеем бяду, ці не абрасцём мохам, ці не страцім наша чалавечае, нацыянальнае, так страсна і беражліва пранесенае нашымі дзядзямі і бацькамі праз нялёгкае гады маладосці і сталасці аблічча!

І пра гэта таксама палка і ўсхвалявана гаварылі за "круглым сталом" у Міхаіла Андрэевіча. Народныя мастакі Леанід Шчамлялёў і Віктар Грамыка, заслужаныя дзеячы мастацтваў Тарас Паражняк, Віктар Гаўрылаў, Барыс Аракчэў, Андрэй Заспіцкі, заслужаны работнік культуры Аляксандр Казлоўскі, вядомыя творцы Уладзімір Спінчанка, Мікалай Назаранка, Мікалай Назарчук, Аляксей Зінчук — усе яны былі разам, прыгожыя і маладыя, нягледзячы на сур'ёзны ўзрост і сівізну на счонах. Такімі прыгожымі і натхнёнымі ўвасобіла іх фотакамера Юрыя Іванова...

Барыс КРЭПАК

ЯНЫ ПРАЙШЛІ ПА ТОЙ ВАЙНЕ...

У 64-ы год Вялікай Перамогі ўсе мы асабліва адчуваем паняцце Радзімы. З гонарам азіраемся на мінулыя дзесяцігоддзі, што аддзяляюць нас ад пераможных дзён 45-га. Штоб мы ні рабілі і аб чым бы ні думалі, у якія б складаныя перыпетыі жыцця ні трапілі — яна жыве ў кожным з нас, Перамога, — як б'ецца польмям Вечнага агню на адной з цэнтральных плошчаў беларускай сталіцы.

Гады ідуць, і гады "выстройваюць" побач салдат Вялікай Айчынай, яе партызан, падпольшчыкаў і тых хлупцаў, што, яшчэ не паспеўшы атрымаць атэстат ста-

ласці, рваліся на фронт...

Асабліва пільна ўзіраемся мы ў творы тых мастакоў, якіх ужо няма з намі. Чым менш іх застаецца на зямлі, тым больш пранізлівым рэхам гучыць памяць пра іх. Пра іх усіх: і тых, хто не дажыў да майскага дня Перамогі, і тых, хто вярнуўся дамоў і знайшоў свой апошні прытулак на могілках, да канца выканаўшы свой воінскі і мастакоўскі абавязак. Хачу перш за ўсё ўспомніць пра тых, хто не вярнуўся з вайны: загінулі ў баях за Радзіму С.Аншалевіч, С.Далжанскі, Л.Сонкін, Я.Саматыя, А.Астаповіч, А.Жораў, М.Ма-

ласці, рваліся на фронт... Асабліва пільна ўзіраемся мы ў творы тых мастакоў, якіх ужо няма з намі. Чым менш іх застаецца на зямлі, тым больш пранізлівым рэхам гучыць памяць пра іх. Пра іх усіх: і тых, хто не дажыў да майскага дня Перамогі, і тых, хто вярнуўся дамоў і знайшоў свой апошні прытулак на могілках, да канца выканаўшы свой воінскі і мастакоўскі абавязак. Хачу перш за ўсё ўспомніць пра тых, хто не вярнуўся з вайны: загінулі ў баях за Радзіму С.Аншалевіч, С.Далжанскі, Л.Сонкін, Я.Саматыя, А.Астаповіч, А.Жораў, М.Ма-

ласці, рваліся на фронт... Асабліва пільна ўзіраемся мы ў творы тых мастакоў, якіх ужо няма з намі. Чым менш іх застаецца на зямлі, тым больш пранізлівым рэхам гучыць памяць пра іх. Пра іх усіх: і тых, хто не дажыў да майскага дня Перамогі, і тых, хто вярнуўся дамоў і знайшоў свой апошні прытулак на могілках, да канца выканаўшы свой воінскі і мастакоўскі абавязак. Хачу перш за ўсё ўспомніць пра тых, хто не вярнуўся з вайны: загінулі ў баях за Радзіму С.Аншалевіч, С.Далжанскі, Л.Сонкін, Я.Саматыя, А.Астаповіч, А.Жораў, М.Ма-

ласці, рваліся на фронт... Асабліва пільна ўзіраемся мы ў творы тых мастакоў, якіх ужо няма з намі. Чым менш іх застаецца на зямлі, тым больш пранізлівым рэхам гучыць памяць пра іх. Пра іх усіх: і тых, хто не дажыў да майскага дня Перамогі, і тых, хто вярнуўся дамоў і знайшоў свой апошні прытулак на могілках, да канца выканаўшы свой воінскі і мастакоўскі абавязак. Хачу перш за ўсё ўспомніць пра тых, хто не вярнуўся з вайны: загінулі ў баях за Радзіму С.Аншалевіч, С.Далжанскі, Л.Сонкін, Я.Саматыя, А.Астаповіч, А.Жораў, М.Ма-

Базіс рэгіёна: КАНТЭКСТ Памяці ў “Інтэр’еры” вёскі

Беларусы захоўваюць памяць пра гады Вялікай Айчыннай вайны, герояў вогненнага саракавых, і згадкі такія — не толькі даніна святкавання 9 мая або 3 ліпеня — знакавых дат у гісторыі Беларусі. Помнікі ды абеліскі салдатам і партызанам, танкі і самалёты вызваліцелей, якія ўсталяваны ў гарадах і вёсках, — гэта таксама знак нашай Памяці.

У кожным краязнаўчым музеі краіны абавязкова дзейнічае экспазіцыя, прысвечаная гадам Вялікай Айчыннай вайны. У Барысаўскім раёне, куды выправіўся ў камандзіроўку, існуе Іканскі музей народнай славы, створаны, як і дзесяткі іншых аналагічных устаноў, каб захоўваць для наступных пакаленняў веліч Подзвігу абаронцаў Айчыны. І акурат у Дзень Перамогі асабліва актуальна паўстае пытанне, вынесенае ў заглавак: ці адродзіцца мясцовы музей народнай славы, пасля некалькіх гадоў існавання ў складаных умовах, на сваім месцы?

Сімвал подзвігу

Для мяне, пінчаніна, сімвалам перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі заўсёды быў бронекатэр, усталяваны на набярэжнай Піны: менавіта з такіх караблёў высаджваліся савецкія матросы і салдаты, вызваляючы горад ад ворага...

Сімвал ваеннага гонару Барысаўшчыны — Іканскі музей народнай славы адкрыўся яшчэ ў далёкім 1964 годзе на базе сярэдняй школы. У 1967-м для яго быў узведзены асобны будынак, а ў 1969 годзе ўстанова атрымала званне “народны”. З 1 студзеня 1977 года Іканскі музей стаў Дзяржаўным музеем народнай славы, а ў 1988-м перайшоў у падпарадкаванне ўпраўлення культуры Мінскага аблвыканкама.

Вялікая заслуга ў тым, што музей набыў абласное значэнне, належыць тагачаснаму дырэктару Іканскай сярэдняй школы Васілю Ігнатавічу, а таксама вучням, якія займаліся падрыхтоўчай і пошукавай работай. У музеі было прадстаўлена 5 экспазіцыйных залаў, і дзве з іх — “Зала баявой славы” і “Памяць сэрца” — расказвалі наведвальнікам пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны на Барысаўшчыне. Дэманстраваліся шматлікія дакументы, улёткі, газеты, прылады з партызанскай майстэрні, узоры зброі, асабістыя рэчы партызанаў. Таксама ў музеі існавалі зала побыту і этнаграфіі, карцінная галерэя, дзе экспанаваліся партрэты ўдзельнікаў вайны пэндзля беларускіх мастакоў.

У 1965 годзе, напярэдадні 20-годдзя Перамогі, каля музея мясцовымі хлопцамі і дзяўчатамі быў разбіты Парк герояў, пасаджана больш за 200 дрэў. Каля кожнага ўсталявана таблічка з надпісам, у гонар каго дрэва пасаджана. Прычым маладыя дрэўцы былі ўзяты з месцаў жорсткіх баёў каля возера Палік. У парку ўсталяваны бюсты піянераў-герояў, пастаменты з назвамі гарадоў-герояў Савецкага Саюза, абеліск, на плітах якога — імёны землякоў-барысаўчан, што загінулі пад час вайны. Музей разам з Паркам герояў утвараў адзіны музейна-мемарыяльны комплекс, унікальны не толькі для Міншчыны, але, думаецца, і для ўсёй Беларусі.

Як каза загадчык музея Галіна Ігнатавіч, раней, за савецкім часам, каля музея стаялі, быва-

Цяпер у фондах і ў экспазіцыі знаходзіцца больш за тысячу экспанатаў.

— Канешне, параўноўваць былую і цяперашнюю экспазіцыю не выпадае, — каза Галіна Ігнатавіч. — Але спрабуем аднавіць ранейшыя фонды. Зноў збіраем дакументы і экспанаты...

З-за таго, што музей месціцца ў двух пакоях невялікага драўлянага будынка, колькасць наведвальнікаў знізілася. Калі да пажару праводзілася пад 200 экскурсій на год, дык летась — 138, а за першыя 3 месяцы гэтага года — толькі 33. Таму і не выконваецца план

аб’яднанага музея, філіялам якога з’яўляемся, і ў аблвыканкам, бо наш музей — абласнога падпарадкавання. Але прапановы пра пакупку ці арэнду большага памяшкання пад нашу ўстанову культуры так і не былі падтрыманы. Таму музей у такім стане знаходзіцца ўжо амаль тры гады. А можна ж зрабіць рамонт у будынку былой школы, альбо набыць будынак колішняга дзіцячага садка, які размешчаны непадалёк. Так хочацца, каб музей зноў быў такі ж дыхтоўны, як і да пажару...

любой падобнай гарадской.

Адказаць на пытанні пра будучыню гэтай важнай для раёна і яго жыхароў установы культуры можа, зразумела, толькі абласное і раённае кіраўніцтва. І пытанне райвыканкаму было адрасавана напрыканцы камандзіроўкі пасля наведвання яшчэ некалькіх памятных мясцін раёна.

“Каб вам такога не бачыць!”

У невыпадковым месцы знаходзіцца Іканскі музей народнай славы. Справа ў тым, што непадалёк

Як захаваць

Музей народнай славы ў Іканах?..

...І не парушыць унікальны мемарыяльны комплекс

ла, чэргі з турыстычных аўтобусаў, прыязджалі вандроўнікі з розных куткоў Савецкага Саюза. Пасля 1991 года колькасць наведвальнікаў скарацілася ў некалькі разоў. Але ўсё роўна музей быў запатрабаваны як на Барысаўшчыне, так і ў Мінскай вобласці.

Музейная альтэрнатыва

Прыцягнуў маю журналістскую ўвагу пакручасты лёс Іканскага музея народнай славы ў апошнія тры гады. 6 лютага 2006 года ў прыбудаванай да музея кацельнай пачаўся пажар. Хоць і заўважылі хутка дым, хоць і быў абкладзены драўляны будынак самой установы цэглай, і пажарныя прыехалі вельмі хутка, але музей выратаваць не ўдалося. Фактычна з агню супрацоўнікі паспелі вынесці некалькі карцін, шэраг этнаграфічных рэчаў... Фонды музея і багатыя экспазіцыі былі знішчаны. А гэта ні многа ні мала — больш за 10 тысяч экспанатаў.

Пасля пажару музей пачаў арэндаваць два пакоі ў Іканскай школе, дзе быў зроблены неабходны рамонт, і з чэрвеня 2006 года ўстанова культуры зноў адкрыла свае дзверы для наведвальнікаў.

работы ўстановы культуры па аказанні платных паслуг, хоць Галіна Ігнатавіч спрабуе знайсці выйсце ў перасоўных экспазіцыях, з якімі ездзіць па суседніх вёсках і школах.

Пабачыўшы музей на свае вочы, магу з упэўненасцю казаць: прыстасаваных пад музей пакояў відавочна не хапае. У запасніках захоўваецца яшчэ шэраг унікальных рэчаў, і самае галоўнае — тыя карціны, якія ўдалося выхапіць з агню. Але ж Іканскую школу летась зачынілі з прычыны недастатковай колькасці вучняў, і, адпаведна, ацяплення ў музейных пакоях не было ўсю зіму. Апошняе, вядома, не пайшло на карысць тым самым палотнам...

Шмат экспанатаў (у першую чаргу — зброя, а таксама некаторыя дакументы) яшчэ нават не даводзіліся да ладу пасля пажару. Абгарэлыя снарады, пачарнелыя ад агню фотаздымкі салдат Вялікай Айчыннай вайны не перанесены ў музейнае фондасховішча, а чакаюць свайго часу ў звычайным, не прыстасаваным пад музейныя справы, складскім памяшканні. Словам, экспанатаў для новых выставачных залаў дастаткова.

— Я неаднаразова звярталася да кіраўніцтва Барысаўскага

І сапраўды: чаму б не прыставаць пад музей увесь будынак зачыненай школы? Або, калі бязна за пажаранебяспечныя драўляныя школьныя сцены, не пакарыстацца цагляным будынкам былога дзіцячага садка, што месціцца вельмі блізка ад музея (тым больш, як зазначылі ў Іканскім сельсавеце, гэты будынак цяпер выстаўляецца на аўкцыён за сімвалічны пачатковы кошт — у адну базавую велічыню)? Старшыня сельсавета Вольга Кляшторная каза, што на ўнутраны рамонт патрэбна ад 50 да 100 мільёнаў рублёў. Думаецца, што цагляны будынак гэты цалкам адпавядаў бы пажараахоўным стандартам і патрэбам мясцовых музейшчыкаў...

Тады сапраўды можна было б абсталяваць патрэбную колькасць выставачных залаў, тады б прыязджала больш людзей з раёна і вобласці, каб паглядзець на унікальны музей ваеннай славы Барысаўшчыны...

І яшчэ. Нідзе не ўбачыў ані знаку таго, што тут, на Барысаўшчыне, ёсць Музей народнай славы. Магчыма, таму, як расказвала загадчыца музея, людзі яшчэ тады, да пажару, здзіўляліся наяўнасці ў вёсцы такой установы, якая па знакавасці і змесце не саступіла б

ад Іканаў, у суседніх Будзенічах, Будзеніцкай Рудні ёсць масавыя пахаванні як вайскоўцаў, так і мірных жыхароў, што загінулі ў гады Вялікай Айчыннай. Статыстыка — жажлівая: у Будзенічах гэта больш за 260 чалавек, у Будзеніцкай Рудні — больш за 120, у Іканах — амаль 700.

У вёсцы Будзенічы на мясцовых могілках, дзе пахаваны салдаты і партызаны апошняй вайны, напрыканцы 1950-х гадоў XX стагоддзя быў узведзены мемарыяльны комплекс. Пачынаючы з 3 ліпеня 1957 года тут штогод адбываюцца сустрэчы ўдзельнікаў партызанскага руху, франтавікоў, урачыстыя мітынгі ў гонар вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў...

Я пабываў у гэтых вёсках: наведваў месцы пахавання, углядаўся ў мемарыяльныя пліты з імёнамі тых, хто загінуў, размаўляў з ветэранамі...

— Дай Бог вам такога не бачыць! — сказаў мне ўдзельнік вайны Павел Дубко, ветэран, які быў сведкам наступстваў фашысцкага злачынства ў Іканах 28 мая 1943 года. Яму ўдалося вырвацца з абкружанай вёскі і пратрымацца некалькі дзён у лесе. А вярнуўшыся ў

родныя мясціны, ён убачыў страшнае:

— Людзі ляжалі адзін на адным. Кроўю набрыняла зямля. Мы з таварышамі па начах зносілі ўсіх у адну глыбокую яму і закопвалі. Фактычна ўсё насельніцтва тагачасных Іканаў было знішчана...

Мы сядзелі на вясковай лаўцы, я слухаў усхваляваныя аповед сталага чалавека, і мне не верылася, не хацелася верыць, што такое злачыства магло адбыцца шэсцьдзiesiąт гадоў таму... Ці можна на гэта забыцца?!

пакаленне памятаць сваіх дзядоў-прадзедаў, у чый гонар узведзены на Беларусі тысячы мемарыялаў, абеліскаў, помнікаў...

Што да помнікаў, дык за імі і за добраўпарадкаваннем прылеглай тэрыторыі сочаць у Барысаўскім раёне і супрацоўнікі сельскага Савета, і школьнікі. Як раскажаў ветэран вайны, былы партызан, жыхар вёскі Будзенічы Міхаіл Занько, школьнікі мясцовай Ганцавіцкай СШ імя Героя Савецкага Саюза Пятра Лапаціна сёлета ўжо двойчы прыязджалі ў Будзенічы, прыбіралі

ло немагчыма. Таму пасля паездкі па Барысаўшчыне завітаў у райвыканкам, дзе сустрэўся з намеснікам старшыні Валянцінай Шутко.

— **Валянціна Мікалаеўна, раскажыце, калі ласка, якія планы ў раённага кіраўніцтва па вырашэнні сітуацыі з Іканскім музеем народнай славы?**

— Хачу адразу зазначыць: Іканскі музей народнай славы бу-

мясціць там экспазіцыі Іканскага музея народнай славы. Для гэтага ва ўстанове культуры ёсць вольныя плошчы, і, думаецца, экспанаты музея будуць вельмі арганічна выглядаць на новым месцы. Хоць мы яшчэ не ўзгаднілі гэтую ідэю з кіраўніцтвам упраўлення культуры Мінскага аблвыканкама, лічу, нашу прапанову падтрымаюць.

— **А ці не плануецца выкупіць "пад музей" будынак школы або**

Зазначу, што Парк герояў у Іканах захавецца. Сёлета мы запланавалі там рамонт помніка і добраўпарадкаванне прылеглай да музея тэрыторыі.

— **А які лёс чакае помнік у Будзенічах?**

— Плануем яго цалкам дэманціраваць у сувязі з яго кепскім станам, шматлікімі трэшчынамі. Тым больш, помнік засланы сабой магілу героя Савецкага Саюза Пятра Лапаціна.

Дадам, што сёлета для таго, каб павялічыць колькасць турыстаў па мясцінах баявой славы Барысаўшчыны, райвыканкамам сумесна з КУП "Барысаўрэгіёнтур" распрацаваны турыстычны маршрут, куды ўключаны і Іканы, і Будзенічы. Мы ўсё робім для таго, каб захаваць памяць пра Вялікую Айчынную вайну, каб нашы дзеці і ўнукі ніколі не забылі і заўсёды помнілі пра подзвіг сваіх дзядоў і прадзедаў.

***

— Пахадзіце па Барысаве, не едзьце ў Іканы, — прасіла мяне Наталля Раховіч, дырэктар дзяржаўнай установы "Барысаўскі аб'яднаны музей", чым філіялам з'яўляецца Іканскі музей народнай славы.

Дырэктара музея можна зразумець: нікому не хочацца, як кажуць, выносіць "смецце з хаты", але праблема Іканскай установы патрабуе вырашэння. Тым больш сёлета, калі адзначаем 65-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, калі добраўпарадкоўваем свой край у Год роднай зямлі... Каб убачыць усё на ўласныя вочы, дабіраўся да Будзенічаў і Іканаў дзе на аўтобусе, а дзе "галасаваў" на дарозе ды ішоў "на сваіх дваіх"...

З начальнікам аддзела культуры Барысаўскага райвыканкама Алай Ленгінай я змог сустрэцца толькі напрыканцы другога дня камандзіроўкі, а шостага вечара, бо яна, на жаль, была занята неадкладнымі справамі. А шкада.

...Святы пройдучь, будуць прамоўлены словы пра подзвіг пераможцаў, пра тое, што памяць і боль вайны перададуцца наступным пакаленням... Але ж, зразумела, за словамі павінны стаяць канкрэтныя справы. Асабліва тады, калі гаворка ідзе пра Вясковы Музей народнай славы, які некалькі дзесяцігоддзяў мае далёка не лакальнае значэнне...

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ,
наш спецыяльны карэспандэнт
Мінск — Барысаўскі раён — Мінск
Фота аўтара

На здымках: Парк герояў у Іканах (1); будынак, у пакоях якога сёння месціцца Музей народнай славы (5), а таксама пустуючыя цяпер дамоўкі іканаўскіх дзіцячага садка (2) і школы (7), дзе магла б размясціцца ўстанова культуры; экспанаты Музея народнай славы, што ўдалося выратаваць з агню (3, 4, 6); скульптурная кампазіцыя на могілках у Будзенічах (8).

Помніць — гэта...

Увесь час, калі быў у Барысаўскім раёне, думаў пра тое, што значаць для мяне словы: помніць пра вайну? І ўсё ўкладалася ў нескладаную формулу: помніць пра Вялікую Айчынную — гэта помніць аб прадзеда сваім Уладзіміры, аб дзеду, якога таксама звалі Уладзімір. Абодва ваявалі, абодва атрымалі баявыя ўзнагароды, абодва пахаваны на Пінскіх гарадскіх могілках. У дзяцінстве мяне сюды вадзіў бацька...

У вёсцы Будзенічы — 18 жыхароў, у Іканах — каля 400. У гэтых вёсках — 5 ветэранаў вайны. І, канешне ж, 9 мая, 3 ліпеня — дні для іх святых, знамянальных: у госці да пераможцаў прыходзяць школьнікі, супрацоўнікі сельсавета, усе ўручаюць падарункі, віншуюць са святам... Ветэранам вайны прыемная такая ўвага, дзякуючы якой адбываецца пераемнасць пакаленняў: яны вучаць падрастаючае

могілкі, падпраўлялі агароджу...

Ёсць на могілках у Будзенічах скульптурная кампазіцыя — воін з двума дзецьмі. Яна ўзвышаецца над месцам пахавання сотняў чалавек, што загінулі ў гады вайны. Зблізка можна пабачыць, што фігуру воіна і сам пастамент перасякаюць шматлікія шчыліны, а ў ніжняй частцы скульптуры салдата бачны дзіркі і зломы. Невядома, як гэты воін, усталяваны яшчэ ў 1958 годзе, дасюль змог выстаяць і не абрынуцца пад вятрамі і дажджамі...

А вось да абеліскаў у Будзеніцкай Рудні разам з загадчыцай Іканскага музея народнай славы прабіраліся... праз дзірку ў плоце, пасля ледзь бачнай сцежачкай выходзілі да абеліска, які, хоць і размешчаны метраў за 50 ад дарогі, але непрыкметны за дрэвамі і кустоўем...

Іканы ці Зембін?

За час камандзіроўкі, як ужо казаў, у мяне ўзнікла некалькі пытанняў пра аб'екты ўшанавання памяці пераможцаў у раёне.

Зразумела, што без каментарыя мясцовых улад аб'екты бы-

дзе захаваны абавязкова, ніхто не збіраецца яго зачыняць. Але на сённяшні дзень пытанне з музеем знаходзіцца ў стадыі вывучэння. Хутчэй за ўсё, спынімся на варыянце пераезду ўстановы культуры з Іканаў у аграгарадок "Зембін". Да канца 2009 года плануем завяршыць там рамонт сельскага Дома культуры. Сёлета на гэтыя работы выдаткавана з раённага і абласнога бюджэтаў больш за 800 мільёнаў рублёў. Там плануецца і мастацкая галерэя, дзе абавязкова будуць экспанавацца карціны, якія ўдалося выратаваць з агню ў Іканах.

Пасля завяршэння рамонту Зембінскага СДК мы мяркуем раз-

будынак былога дзіцячага садка ў саміх Іканах?

— Для гэтага патрэбны немалыя грашовыя сродкі, якіх на жаль, няма.

Вядома, што...

Барысаўшчына — славуць партызанскі край. У гады Вялікай Айчыннай вайны тэрыторыя раёна ўваходзіла ў склад Барысаўска-Бягомльскай і Мінска-Чэрвеньскай партызанскіх зон. У гэтай мясцовасці дзейнічала 24 атрады, якія налічвалі больш за пяць з паловай тысяч змагароў. Каля трох тысяч чалавек знаходзіліся ў баявым рэзерве...

За баі на Барысаўшчыне 24 чалавекі былі ўганараваны званнем Героя Савецкага Саюза, больш за тысячу воінаў — узнагароджаны ордэнамі і медалямі. Дзесяцярым ураджэнцам Барысаве і раёна за гады вайны было прысвоена званне "Герой Савецкага Саюза".

* * *

Як паведамлі ў Барысаўскай раённай арганізацыі ветэранаў, па стане на 1 красавіка 2009 года, у Барысаве і ў раёне пражывае больш за 500 удзельнікаў і каля 200 інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны, больш за 300 працаўнікоў тылу і каля 900 вязняў фашысцкіх лагераў.

На Барысаўшчыне ў брацкіх магілах пахаваны каля дзвюх з паловай тысяч воінаў і партызан Савецкай арміі, а таксама больш за 4 тысячы мірных жыхароў, якія былі забіты пад час Вялікай Айчыннай вайны.

На тэрыторыі раёна знаходзіцца 137 помнікаў, абеліскаў і стэл, што прысвечаны памяці пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны.

З 22 па 26 красавіка на двох пляцоўках — Гарадскога палаца культуры і Палаца культуры МНЗ — праходзілі рэпетыцыі, конкурсныя праграмы, галаканцэрты ўдзельнікаў IV Міжнароднага фестывалю юных талентаў “Зямля пад белымі крыламі”. Вядома, багата сабралася “бывалых” удзельнікаў, для каго сёлета фестываль ужо не першы.

Але не бракавала і навічоў: дэлегацыя з Турцыі, якая складалася з вакальнага ансамбля “Баркікой” (назва аднаго з раёнаў Стамбула) і харэаграфічнага дуэта “Меджуза”, была, мусіць, “самай гучнай” цягам свята. Па-першае, турэцкія таленты прыехалі ў Мазыр упершыню, а па-другое, доўгавалосых дзяўчат і не па гадах паважных хлопчыкаў чулі здалёк, калі яны шчыра і здзіўлена ўспрымалі кожную незнаёмую мову.

У мазыран — свае “зоркі”

Калі суаднесці склад удзельнікаў згодна з геаграфіяй іх паходжання, дык 119 танцораў і спевакоў прадстаўлялі Мазыр, яшчэ амаль 400 чалавек — іншыя беларускія гарады і вёскі, а таксама Расію, Украіну, Латвію, Літву, Эстонію, Малдову, Азербайджан, Румынію, Турцыю, Балгарыю. Першапачаткова ахвотных паўдзельнічаць у фестывалі аказалася нашмат больш, чым магчыма было прыняць, і таму арганізацыйнаму камітэту давялося рабіць строгі адбор выканаўцаў і калектываў. З матэрыялаў, дасланных на конкурс, адбіраліся толькі “самыя-самыя”. Пацярджэннем таму — частая “выбух” апладысмантаў пасля нумароў.

Аншлагі пачаліся з першага канцэрта. Многія гледачы, з якімі пазнаёмілася, людзі на фестывалі — невыпадковыя: старэйшы сын суседа па крэслае ў зале ўдзельнічаў яшчэ ў першай “Зямлі...” 1998 года, яшчэ адна глядачка распавяла, што дачка пачынае спяваць і мае цвёрды намер паўдзельнічаць у міжнародным свяце. А многія прыйшлі паглядзець на... мазырскіх зорчак, якія дасягнулі вядомасці на міжнароднай арэне: Ксенію Сітнік, Андрэя Кунца, Ягора Волчка... Для іх выступленне “сваіх” выканаўцаў — даражэйшае за канцэрты замежных спевакоў.

З прыкідкай на сёмы

“Зямля пад белымі крыламі” — мерапрыемства адказнае і, паўтаруся, статуснае. Таму, адчуваючы значнасць фестывалю, гараджане дапамагалі арганізатарам на ўсіх этапах яго правядзення: ніводная арганізацыя, да якой звярталася кіраўніцтва горада, не адмовілася ўнесці свой уклад у свята. Па словах старшыні Мазырскага райвыканкама Анатоля Ліса, бюджэт “Зямлі пад белымі крыламі” сёлета роўны, у эквіваленце, прыкладна ста

кожную раніцу IV Міжнародны фестываль юных талентаў “Зямля пад белымі крыламі”, які аб’яднаў сёлета 514 удзельнікаў з 11 краін свету, пачынаўся для мяне з гучага высокага голасу юнака з суседняга нумара гасцініцы. Хлопец распачынаў рэпетыцыі роўна а палове восьмай раніцы: так хацеў перамагчы!

А ўвечары свой імпэт праяўлялі ўжо мазыране. У дзень першага канцэрта ўваход у Палац культуры Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода літаральна “атакавалі” жыхары горада, што не паспелі своечасова набыць дэфіцытныя білеты. Гэты будзённы, падавалася б, факт яшчэ раз даказваў: фестываль — значнае і статуснае свята не толькі для ўдзельнікаў, але і для жыхароў горада і раёна.

У двух палацах “пад белымі крыламі”

Імпэт удзельнікаў + імпэт гледачоў = “статусны” эффект

Пад час цырымоніі ўрачыстага адкрыцця фестывалю.

тысячам долараў. Пры гэтым значную фінансавую і метадычную падтрымку аказала Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Яно дапамагло, у першую чаргу, з падрыхтоўкай праграмы, адборам удзельнікаў, адзначыў Анатоль Васільевіч.

Словам, фестываль развіваецца. Яго дырэктар Фелікс Галюк, намеснік старшыні Мазырскага райвыканкама, кіруе імпрэзай цягам ужо пяці гадоў. “На сёмым фестывалі, магчыма, будзе ўведзена новая намінацыя — “Цыркавое мастацтва”, — кажа ён. — Два гады таму ў нас з’явілася цыркавая студыя “Арэна”, ужо добра вядомая ў рэспубліцы. Ды і ў іншых рэгіёнах ствараюцца аналагічныя калектывы”.

Журы, якое танчыць

Журы з аўтарытэтных музыкантаў і харэографоў у час першага ж гала-канцэрта весела танчыла на сцэне з удзельнікамі. А ўжо ў наступныя дні яго членам давялося працаваць да позняй ночы, ацэньваючы вялікую разнастайнасць і

Уладальніца Гран-пры — Нікалета Гаўрыліца (Румынія).

вельмі шчырай і жаноцкай манеры, яна не ставіла сабе за мэту прадэманстраваць выключна магчымасці голасу, а спявала тыя песні, якія, падавалася, вельмі падыходзілі ёй, ішлі нібыта ад сэрца. Аранжыроўкі былі адметныя, музычна вельмі насычаныя. Дарэчы, некаторым нашым канкурсантам-эстраднікам варта сёе-тое пераняць у падрыхтоўцы фанарнага, дзе, бывала, акрамя клавійных інструментаў ніякіх іншых гучаў не прысутнічала... Маё ўпадабанне супала і з выбарам журы: Нікалета ўзяла Гран-пры.

За кулісамі пагутарыла з некаторымі ўдзельнікамі конкурсных праграм “Зямлі пад белымі крыламі”. Для азербайджанцаў Шамілія і Вуграна Мамедавых гэта першы міжнародны конкурс. 13-гадовай Шамілія тлумачыць: “Мы прыехалі толькі за перамогай! Хочам упершыню ўзяць у Беларусі сцяг Азербайджана”. Іх мары спраўдзіліся: у Шамілія — 1 месца сярод вакалістаў-эстраднікаў.

Дзевяцігадовая Небіс Беатрыс з Эстоніі спявае ўжо 4 гады і аднойчы прыязджала на “Зямлю пад белымі крыламі”. Для яе галоўным быў удзел: “Што запомніцца мне з гэтага фестывалю? Я сфатаграфавалася з Ксюшай Сітнік! Гэта мая мара з той пары, калі я ўбачыла яе на “Еўрабачанні”.

А вось у конкурсе танцавальных калектываў кіпелі жарсці! Зала — паўнютка, а за кулісамі адчуваўся дух хвалявання і канкурэнцыі. Малыя танцоры, пакуль чакалі свайго выхаду, спрабавалі падбіраць рухі пад музыку, якая гучала з залы...

Дзеці з амаатарскага ансамбля “Льхам” з Бахчысарая распавялі, што выступалі яны і ў Турцыі, і ў Румыніі, і ў Польшчы, але нідзе не бачылі такіх цёплых адносін з прымаючага боку. “Да нас ставяцца як да сяброў, і мы адчуваем сябе вельмі ўпэўненыя”, — казалі дзяўчаты. Мо таму ў намінацыі “Народна-сцэнічны танец” (катэгорыя — ад 12 да 17 гадоў) і падзялілі першае месца з каларытным турэцкім дуэтам “Меджуза”. Журы было ў захапленні таксама ад Узорнага мастацкага ансамбля танца “Вяснянка” з украінскага Хмяльніцкага. Хлопчыкі выспаліся на сцэну, бы тыя гарошыныкі, пасля паказвалі цуды энергіі танца...

***

Ноткі смутку дадала фестывалю дата 26 красавіка, калі дэлегацыя з розных краін прыйшла на мітынг, прысвечаны трагедыі на Чарнобыльскай АЭС. А пасля раз’ехаліся па аграгарадках і вёсках Мазыршчыны. Як адзначыў Анатоль Ліс, у малых населеных пунктах раёна жыве нямала людзей, якія пераехалі з зоны адсялення, і для іх таксама патрэбна зрабіць свята. Свята “Зямлі пад белымі крыламі”!

Алена САБАЛЕЎСКАЯ,
наш спецыяльны карэспандэнт
Мінск — Мазыр — Мінск
Фота аўтара

Маэстра, музыка!

У Стоўбцах 12-ы раз прайшоў Конкурс юных выканаўцаў памяці Івана Янкоўскага. Конкурс быў задуманы і праводзіцца яшчэ пры жыцці выкладчыка па класе духавых інструментаў Стоўбцоўскай школы мастацтваў, заслужанага работніка культуры Беларусі Івана Янкоўскага.

Хто ведаў гэтага чалавека, хто меў шчасце працаваць з ім паплеч, маглі назіраць, як можна ўсяго сябе аддаваць любімай справе: папулярнасць і духавой музыкі, прыцягненню вучняў да мастацтва. Гэта Янкоўскім быў заснаваны дзіцячы духавы аркестр, які з’яўляецца гонарам Стоўбцаў.

Штогод пашыраецца геаграфія музыкантаў, якія падаюць заяўкі на ўдзел у конкурсе. Сёлета ў Стоўбцы з’ехаліся вучні і іх педагогі з 55 школ рэспублікі: былі дастаткова шырока прадстаўлены сталіца (вучні 12 школ), амаль усе раёны Мінскай вобласці. Узначалі журы прафесар Маскоўскай ваеннай кансерваторыі, дырыжор Дзяржаўнага духавога аркестра Расіі і галоўны дырыжор Губернатарскага аркестра Маскоўскай вобласці Алег Лебядзінскі. Праслухоўванне 200 удзельнікаў праходзіла адначасова ў школе мастацтваў і Старасвержанскім цэнтры культуры. Узнагароджанне пераможцаў у розных узростах груп па намінацыях “Драўляныя інструменты”, “Флейта”,

Пад час XII Конкурсу юных выканаўцаў памяці Івана Янкоўскага.

“Медныя інструменты”, “Ударныя інструменты” адбылося ў час гала-канцэрта. Гран-пры прысуджаны Яўгену Зайцу (труба, Клецкая дзіцячая школа мастацтваў, выкладчык — С.Даўгаполаў).

Святлана ЖЫБУЛЬ
Стоўбцы
Фота Васіля ЗЯНЬКО

Першы спектакль драматычны калектыву Багушэўскага раённага дома культуры, што на Сенненшчыне, паказаў у жніўні 1946 года. У 1959-м тэатр стаў народным. Сёлета самадзейныя артысты святкуюць 50-годдзе гэтай знамянальнай для гарадскога пасёлка падзеі.

Сённяшні рэжысёр народнага тэатра Людміла Ганчарова згадвае, што майстэрства расло па ступова. Спачатку ставіліся аднаактоўкі, але калектыву заўважыла публіка, і яго стваральніца Раіса Сарочкіна ўвасабляе на сцэне купалаўскую

Багушэўская “Паўлінка”

“Паўлінку”. Поспех быў неймаверны. Потым глядач убачыў спектаклі паводле твораў Віталія Воўльскага, Мікалая Матукоўскага, Андрэя Макаёнка, Івана Шамякіна, гастролі па раёне, удзел у абласных конкурсах... Яшчэ не выйшаў на экраны фільм “Іронія лёсу...”, але мясцовы спектакль “З лёгкай парай!” паводле Брагінскага і Разанавы стаў адной з яркіх візітовак тэатра... Вось так, пакрысе, Багушэўск стаў тэатральным пасёлкам.

Адзін са спектакляў народнага тэатра быў паказаны па абласным тэлебачанні. Пачынаецца творчае сяброўства драмкалектываў Багушэўскага РДК і віцебскага тэатра імя Якуба Коласа. Час-

тку сцэнічных касцюмаў коласаўцы перадаюць калегам у вёску. Самадзейны тэатр выступае не толькі на абласной, але і на сталічнай сцэне...

Цяпер у тэатральнай трупе — каля 20 чалавек. Гэта рабочыя, інтэлігенцыя, школьнікі. Узрост артыстаў — ад 18 да 60 гадоў. І кожнага з іх у гарадскім пасёлку Багушэўск ведаюць у твар. Ведаюць і шануюць за справядчыя і нікім пакуль не разгаданы да канца магнетызм шчырага сцэнічнага мастацтва.

Я.Р.
На здымку: народны тэатр
Багушэўскага РДК рыхтуецца
да чарговай прэм’еры.

“Тэма ворага” перад вайной гучала ў кожнай папулярнай, нават лірычнай песні: “И если враг нашу радость лихую...” (“Вяселья рабяты”); “Подлый враг, ты нас лучше не трогай...” (“Трактарысты”); “Ура-ура! Будь готов, когда настанет час бить врагов...” (“Варатар”) — спіс можна доўжыць.

Пісьменнік Канстанцін Сіманаў у тэксце песні “Однополчане” (музыка — братаў Пакрасаў) прагаварыўся:

*Под Кенигсбергом на рассвете
Мы будем ранены вдвоём,
Отбудем месяц в лазарете,
И выживем, и в бой пойдём!*

Слоў, як кажуць, з песні не выкінеш, а напісана гэта было... яшчэ ў 1938 годзе! Больш за тое: улёткі з гэтым тэкстам клеіліся на сцены казармаў!

Вось, аказваецца, якая стратэгія-прадбачанне была “выкладзена” ў вершы паэтам, які за тыдзень да нападзення фашыстаў на СССР атрымаў воінскае званне “інтэндант 2-га рангу”, што раўнялася чыну падпалкоўніка!

***

Кранальныя, нават геніяльныя песні аб вайне былі напісаны ў самыя вогненыя гады альбо адразу пасля Перамогі: “Эх, дороги”, “Соловьи, соловьи...”, “Тёмная ночь”, “Смуглянка”, “Одессит

3 праграмы “Праз усю вайну”.

Абзначачучы час падзей у аповесці, Валянцін Катаеў назваў свой твор “Ужо напісаны “Вертэр”. Карыстаючыся прыкладам класіка савецкай літаратуры, свайму расповеду пра “баявыя” песні дам заглавак —

Ужо напісаныя “Эх, дарогі...”

Мишка”. Нарадзіліся і такія радкі, як у песні “Где же вы теперь, друзья-однополчане?” (словы — Аляксея Фацыянава): “Я стою в хороший час заката / У тесовых новеньких ворот: / Может, к нам сюда знакомого солдата / Ветерок попутный занесёт?” Напісаны верш і пакладзены на музыку Васілём Салаўёвым-Сядым у 1946 годзе: ужо ў першы ж паваенны год дэмабілізаваны ацалелы, выжыўшы салдат засумаваў, адчуваючы, што лепшыя, памятнаы гады жыцця ўжо мінулі. Пра-нізлівыя пачуцці ў простых песенных радках...

У Беларусі нарадзілася задумліва-кранальная “Лясная песня” Уладзіміра Алоўнікава на словы Адама Русака — і доўгі час была адзінай на гэтую тэму.

А затым — ажно да 1960-х — на гэтую тэму ніхто амаль не пісаў. Больш за тое: 9 мая быў звычайным працоўным, а не “красным днём календаря”, у што цяжка сёння паверыць. Пра што спявалі? Пра асваенне цаліны (“Едем мы, друзья, в дальние края”), пра камсамольскія новабудойлі (“Река Бирюса”, “Девчонки танцуют на палубе”), звычайныя лірычныя творы (“Вечерком за окном”), пераплявалі і дазволенай шлягеры з “краін народнай дэмакратыі”. Нават будучы наш “баявы” тэкставік Міхаіл Ясень — а тады Міша Гольдман — спяваў мне: “Дальней тропинкой в синей косынке...”. Ён жыў у адным пакоі з маім зводным братам у інтэрнаце Політэхнічнага інстытута, проста пад вежай са шпілем, на чацвёртым паверсе. Мяне, падлетка, ён літаральна “заваліў” сваімі песнямі: лірыка з ягонаю жа музыкай і студэнцкі гумар, кштальту “Лянафіланіяна”.

Песенны “ваенны прарыў” пачаўся якраз з 65-га: адразу з’явіліся “На безымянной высоте” і ясенейскі шэдэўр “Памяць сэрца” з музыкай Ігара Лучанка. Песню ў Мінску яшчэ не “раскруцілі”, як Віктар Вуячыч рушыў з ёю ў Маскву — на Усесаюзны конкурс савецкай песні, дзе заняў з ёю I месца (спявак з

Данецка Іосіф Кабзон заняў тады II). Вярнуўшыся, Віктар Лук’янавіч у чаканні жывога — іншага тады не было — эфіру стаў на прыступках тэлебачання і распяваў нам, як атрымаў эстраднае “бласлаўненне” ад самога мэтра Леаніда Уцёсава. У нас з Яўгенам Глебавым таксама была нагода ганарыцца вынікамі конкурсу: дыплом атрымала там Нэлі Багулаўская, якая спявала нашу песню “Дом” з трыпціха на ваенную ж тэму “Помню...” Абедзве песні ў выкананні пераможцаў-беларусаў былі запісаны і выдадзены на грампласцінцы фірмай “Мелодия”, з партрэтамі спевакоў і прозвішчамі аўтараў.

***

Сцэнарыстам вершаванай кампазіцыі “Праз усю вайну”, створанай для славутага ансамбля “Песняры” да 40-годдзя вызвалення Беларусі, быў пісьменнік Валянцін Тарас. Ён падбраў творы паэтаў-франтавікоў, сем тэкстаў — у тым ліку знакамітае “Вяртанне” — напісаў сам. Вершы паклаў на музыку Уладзімір Мулявін. Летаў у жніўні, за некалькі месяцаў да смерці, Валянцін Яфімавіч мне расказваў перад камерай у час здымак тэлефільма “Песняры”. Перарваны палёт:

— У праграме быў верш “Перад атакай” Сямёна Гудзэнкі, франтавіка (у яго частка чэрапа была знесена асколкам, і жывы мозг пульсавалі; так ён пражыў яшчэ цэлы год пасля вайны). У творы — наступныя радкі:

*Бой был коротким. А потом
Глушили воду ледяную,
И выковыривал ножом
Из-под ногтей я кровь чужую.*

На “прыёмцы” праграмы чыноўніцтва пачало чапляцца: “Што гэта такое: “...выковыривал ножом”?! Як гэта можна спяваць?! Перарабіце, змягчыце! Гудзэнку абавязкова трэба змягчыць!”

Але Мулявін тады заявіў: “Гудзэнка, можна лічыць, загінуў на полі боя: памёр ад страшэннай раны. І што: я буду пера-рабляць радкі, якія былі напісаны сап-

раўды крывёю, ягонаю уласнай? Я нічога змяняць не буду! Вам не падабаецца — здымайце ўсю праграму! Не будзе праграмы!”

Павярнуўся і пайшоў.

Святая Перамогі набліжалася, але “зверху” — ні заўвага, ні загадаў, ні дазволу, ні забароны.

— І была прэм’ера ў Вялікай зале філармоніі пры вялікім сходзе народу, — згадваў Тарас. — Побач сядзелі мае сябры: Навум Кіслік, франтавік, Саша Адамовіч, што, як і я, пайшоў падлеткам у партызаны. Мы, дзякуючы Уладзіміру Мулявіну, сталі разумець гэтую музычную мову, мелодыку, гэтыя рытмы. Калі здарылася гэтая страшная катастрофа з Валодзем, і потым, калі ён памёр, мне прыйшла ў галаву думка: загінуў ён на той вайне, аб якой была наша праграма. І песні нашы там — цяпер ужо і пра яго, салдата, які прайшоў “праз усю вайну”.

***

У 1978-м годзе выйшаў на экраны дзвюхсерыйны фільм Міхаіла Пташукі “Час выбраў нас” на ваенную тэму з музыкай Ціхана Хрэнікава. І там здалёк, фонам, прагучаў фрагмент песні на тэксце Міхаіла Матусоўскага. Што адбылося некалькі гадоў пазней, прыгадвае заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Ткачэнка — напрыканцы 1970-х музыкант “Песняроў”:

— Якім чынам Мулявін адшукаў тую песню?.. Стварылі яе ва ўздыме творчым — такая поліфанічнасць атрымалася: развіццё на вакале, без накладанняў! Кожны дзень выконвалі жыўцом. Хто ўмеў спяваць у “Песнярах” — усе спявалі. Нашы галасы спалучаліся цудоўным чынам. Мы лічыліся першымі выканаўцамі таго твора — і апошнімі.

Гэта пра песню “Кожны чацвёрты” — вакальны “песняроўскі” шэдэўр. Аранжыроўку зрабіў Ткачэнка, але сама ідэя выканаць яе асапера, без інструментаў, належыць Уладзіміру Му-

лявіну. Спявалі на шэсць галасоў: сам Мулявін, Ткачэнка, Дайнэка, наўерсе — Місевіч, басы — Паплаўскі і Тышко, саліраваў Кашапарав.

— Настолькі шчыра мы выконвалі “Кожны чацвёрты”, — згадвае Ткачэнка, — што людзі ў зале плакалі. І нават нам на сцэне цяжка было ўтрымацца ад слёз.

Гісторыя з песняй “Кожны чацвёрты” мела нечаканы працяг. Вось ужо сапраўды, як сказана ў вершы: “Нам не дано прадугадаць, / Как наше слово отзовется...”

***

— Старая зацёртая грампласцінка, якую падбраў я ў шафе Лідскага музвучылішча... Так упершыню пачуў песню “Кожны чацвёрты”. Дзень і ноч загіс круціў, з цяжкасцю разабраў гармонію, — дзеліцца ўспамінамі рэгент хору Мінскай духоўнай семінарыі протаіерэй Андрэй (Скробат). — І ў гэтым творы я пачуў гучанне царкоўнага хору.

Айцец Андрэй адшукаў тэлефон Мулявіна, запрасіў яго ў Жыровічы. І той прыехаў. Калі ўвайшоў, харысты-семінарысты ўсталі і праспявалі яму “Многая лета”, затым, канешне ж, “Кожны чацвёрты”. Уражаны Мулявін, па словах айца Андрэя, сказаў: “Калі б вярнуць 70-ы год, у мяне было б шырокае поле для выбару ўдзельнікаў”. “Вы ўзялі б нас у “Песняры”?” — запытаў святар. — “Узяў бы”. І ён нават указаў — каго.

***

Канешне, ваенная тэма цяпер ужо ніколі не знікне з нашых песень. Сведчаннем таму — выдатныя творы з філасофскімі тэкстамі і яскравай музыкай, што нарадзіліся пазней: “Майскі вальс”, “Пасля салюта наступае цішыня”, “Поле памяці”. І будучы на гэтую векапомную для беларусаў тэму нараджацца новыя шэдэўры. Пра вайну, як кажуць, “яшчэ не спета столькі песень”!

**Уладзімір АРЛОЎ, кінарэжысёр
Фота Юрыя ІВАНОВА**

Мінскі пашпарт

6 мая 2009 года ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылося ўрачыстае адкрыццё літаратурна-мастацкай выстаўкі “Мінск — сталіца, гордасць наша...”, прысвечанай жыццю і творчай дзейнасці народнага паэта ў сталіцы Беларусі.

Выстаўка складалася з трох асноўных раздзелаў: “Відзен горад здаля, горад Мінск стары...”, “Мінск — сталіца, гордасць наша...” і “Тэатр — родны дом Янкі Купалы”. Упершыню для наведвальнікаў былі прадстаўлены ўнікальныя фотаздымкі Старога горада, рукапісы твораў паэта, напісаныя ў Мінску, а таксама асобныя выданні з аўтографамі Янкі Купалы і некаторыя рэчы пісьменніка і яго сям’і.

Сярод экспанатаў выстаўкі прыкметна вылучаліся пашпарт, выдадзены паэту ў 1907 годзе ў Мінску з пазначэннем ягоных мінскіх адрасоў, малавядомыя фотаздымкі Янкі Купалы, яго сваякоў, сяброў і паплечнікаў.

Новы праект музея пра асобу і творчасць класіка беларускай літаратуры створаны ў год роднай зямлі з мэтай абуджэння інтарэсу да гісторыі Мінска як аднаго з галоўных і старажытных куткоў Беларусі.

Выхаваць — кнігай

Напярэдадні свята Вялікай Перамогі, 8 мая выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя” імя П. Броўкі сумесна з Агракамбінатам “Ждановічы” праводзяць акцыю “Я — патрыёт Роднай зямлі”.

Мерапрыемства, прымеркаванае да года роднай зямлі, пройдзе ў падшэфных школах агракамбіната ў вёсках Азярцо і Дварышча, дзе будуць праведзены адкрытыя ўрокі для вучняў старшых класаў. За час заняткаў школьнікі сустрэнуцца з энцыклапедыстамі, пісьменнікамі, прымуць удзел у віктарыне “Гісторыя маёй краіны”, а таксама атрымаюць у падарунак кнігі.

Асноўная мэта акцыі — патрыятычнае выхаванне дзяцей.

Трансляцыя спадчыны

1 мая ў Мінску завяршылася III Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Аўтэнтычны фальклор: праблемы вывучэння, захавання, пераемнасці”.

Сёлета гасцямі навуковага форуму, наладжанага Беларускай дзяржаўнай універсітэтам культуры і мастацтваў, сталі носьбіты традыцыі — легендарныя этнаграфічныя калектывы “Ананчыцы” і “Гута” ды пераемнікі — маладыя спевакі і выканаўцы этнічнай музыкі на гуслях, іх дудзе, цымбалах, аргане і нават на такіх экзатычных для беларусаў інструментах, як ірландская валынка і флейта Пана.

Навукова-творчы праект, у рамках якога адбылася навуковая канферэнцыя, этнаграфічны канцэрт “Фальклор беларускай глыбіні”, майстар-класы вядучых спецыялістаў у галіне даследавання і пераімання ўсходнеўрапейскага народнага мастацтва, святочны канцэрт постфальклорных калектываў, быў прымеркаваны да года роднай зямлі і праводзіўся пад эгідай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай камісіі па справах UNESCO, Цэнтра захавання спадчыны вуснай традыцыі беларусаў.

Мерапрыемства падрыхтавалі і правялі выкладчыкі і студэнты кафедраў этналогіі і фальклору ды сусветнай і айчынай мастацкай культуры, мэта прафесійнай дзейнасці якіх — спрыяць захаванню і трансляцыі спадчыны каранёвай культуры нашага народа.

**Эвеліна ШЧАДРЫНА,
выкладчык БДУКіМ**

У часы ваеннага ліхалецця веру ў Вялікую Перамогу салдат і мірнага насельніцтва, у тым ліку на перадавой, умацоўвалі і пастаноўкі прафесійных тэатраў. Некаторыя унікальныя матэрыялы, што не так даўно трапілі ў Беларускае дзяржаўнае архіў-музей літаратуры і мастацтва, дазваляюць падрабязней даведацца пра дзейнасць БДТ-1 у гады Вялікай Айчыннай вайны, які пасля адступлення Чырвонай Арміі апынуўся ў эвакуацыі.

Спектакль у тайзе

У Томску, дзе базіравалася трупа, ставіліся спектаклі лаводле твораў Кандрата Крапівы, Янкі Купалы. Не абыходзіў увагай тэатральны калектыў і сусветную класіку, сярод якой — “Скнара” Мальера, “Без віны вінаватыя” Астроўскага, “Апошні” Горкага. Здавалася б, звычайнае, будзённае тэатральнае жыццё.

Але не: зазірнуўшы ў кнігу запісаў дзяжурных па спектаклях БДТ-1 за 1943 год, можна натрапіць на даволі цікавыя звесткі. Аказваецца, тэатр праводзіў надзвычай актыўную гастрольную дзейнасць па маленькіх, самых аддаленых вёсках і пасёлках Новасібірскай вобласці. Вось як апісваецца падарожжа ў сяло Мядзведзева: “24 ліпеня. Вёска ў тайзе: за ганкамі хат — невыкарчаваныя пні, сцяжынікі, бруд. Навокал абступіў кедрач глухім масівам на сотні кіламетраў. Дэкарацыі везлі па водным басейне дробных прытокаў у сяло і метраў сто неслі ў клуб. Нягледзячы на адсутнасць умоў, ігралі п’есу. Свята — дзве дзесяцілінейныя лямпы-газуюкі. Артысты пераапрачаліся і грыміраваліся ў глядацкай зале да ўсеагульнай цікавасці мясцовай публікі — рыбакоў і рыбацкаў”.

У тайзе актэраў прымалі не проста “на ўра”. Даходзіла да таго, што мясцовыя жыхары скардзіліся на тое, што з-за адсутнасці месцаў не змаглі трапіць на спектакль. Як пішацца ў справаздачы, пад час гастролей была “маса жалоб, просьб, слёз не могуцшх папаць на спектакль...”. А чаго вартыя словы: “Следует отметить большой успех сцены “У хаце Рыгора” из спектакля “Партизаны” на белорусском языке везде, где мы её играли...”

Цікавы факт: тагачасны загадчык літара-

Сцэна за 500 метраў ад лініі фронту

“Калі ж, нарэшце, да нас прыедзеце?”

турнай часткі БДТ-1 Яўген Рамановіч у справаздачы аб дзейнасці за перыяд з чэрвеня 1941 года па жнівень 1943 да начальніка ўпраўлення па справах мастацтваў пры Саўнаркаме СССР адзначаў, што актэры з прычыны недастатковай колькасці спектакляў на роднай мове “не працуюць над беларускай арфаэпіяй, не ствараюць нацыянальных каштоўнасцей”, а гэта не адпавядае задачам тэатра. Кіраўніцтва прыслухалася, і — як вы-

нік — у 1944 годзе была пастаўлена славетная купалаўская “Паўлінка”, што цягам ужо 65 гадоў не сыходзіць са сцэны.

Франтавымі шляхамі

Пры ўсім актыўным творчым працэсе хіба можна было пакінуць па-за ўвагай тых, хто непасрэдна здабываў Перамогу?

Як адзначаў Яўген Рамановіч, з першых дзён вайны, яшчэ знаходзячыся ў Адэсе, тэатр неадкладна “ўключыўся ў мастацкае абслугоўванне” байцоў, якія адпраўляліся на фронт, у медпункты, ваенныя часткі, на караблі Чарнаморскага флоту. Быў створаны шэраг брыгад, жаночы харавы ансамбль і група народных танцаў.

Як сведчаць архіўныя матэрыялы, з гэтай падтрымкі баявога духу воінаў створаная тэатральная брыгада пабы-

у непасрэднай блізкасці ад нямецкіх акупацый, часам за 500 — 600 метраў ад іх. На заключны дзень выступленняў прыборы аўтобуса, што быў для актэраў і часовым домам, і грымёркай, паказалі 1860 кіламетраў, пераадоленых па цяжкіх і небяспечных франтавых дарогах.

Вось як характарызуецца выступленне франтавай брыгады ў адпаведнай справаздачы ва Упраўленне па справах мастацтваў пры Саўнаркаме СССР: “Абслугоўваць нам давялося пераважна часткі, змешчаныя на перадавой, і, нягледзячы на ўсю складанасць і цяжкасць гэтай працы, наша брыгада, аб’яднаная адзіным патрыятычным парывам, лёгка пераносіла ўсе цяжкасці, звязаныя з 10-12-кіламетровымі пераходамі і стомленасцю, і дала ў сярэднім 5 выступленняў штодня, бо на ўласныя вочы мы пераканаліся ў тым, што сваёй сціплай працай байцам і камандзірам прыносім колькі радасных хвілін.

Нашы выступленні ў большасці сваёй адбываліся на палянах у вялікім шатры зялёнага колеру, які мы спецыяльна вазілі з сабой з улікам паказу праграмы ў любых умовах фронту. На фоне гэтага простага шатра, дрэў і зеляніны вельмі ярка вылучаліся пярэстыя гарнітуры эпохі Мальера, і ў гэтым было своеасаблівае характэрнае і свежасць. Спектакль карыстаўся велізарным поспехам. Аўдыторыя была вельмі ўдзячная за тое, што мы не прывезлі з сабой, як яны кажуць, “разумнай” п’есы, якая павінна нас агітаваць, як лепш трэба ваяваць”. Ва ўсіх было адзінае меркаванне: п’еса, якая выклікае здаровы смех, — гэта лепшы рэпертуар для фронту.

Неаднаразова струнны квартэт і беларускія песні ў выкананні квінтэта выціскалі шлях у байцоў і камандзіраў, а ўначы яны ішлі ў бой, штурмавалі вышыні, адбываючы ў немцаў лепшыя пазіцыі”.

Наколькі такія тэатралізаваныя пастаноўкі былі важнымі і неабходнымі для байцоў, сведчыць хіба той факт, што звычайна, замест запланаванага 50-хвіліннага, выступленне доўжылася больш за дзве гадзіны. Апрача гэтага, Н.Дземянцееў у артыкуле “Артысты на фронце” згадваў выпадак, калі лётчык, які вяртаўся на базу пасля баявога задання, заўважыўшы актэраў пад час выступлення, “перайшоў на брыючы палёт, з выключаным рухавіком праляцеў над сцэнай і, перагнуўшыся цераз борт, крыкнуў: “Калі ж, нарэшце, да нас прыедзеце?”

Фонд з фонду Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва

Афіша спектакля па п’есе Я.Рамановіча “Палешукі”, прэм’ера якога адбылася ў Томску.

Рукапісныя варыянты праграмак да спектакляў “Хто смяецца апошнім?” і “Душа Масквы”.

Жаночы ансамбль БДТ-1 на Калінінскім фронце ў 1943 годзе.

вала ў 1943 годзе і на Калінінскім фронце. У яе склад увайшлі лаўрэат Сталінскай прэміі Г.П. Глебаў, мастацкі кіраўнік тэатра Л.Г. Рахленка, артысты В.М. Пола і Р.М. Кашэльнікава, а таксама Шапка, Ямпольскі, Пекур, Глікман, Стома, Шапялёвіч, Лідская і Зайчык.

З франтавай пуцёўкай Цэнтральнага дома культуры Арміі брыгада выехала з Масквы 2-га чэрвеня і ўжо праз тры дні распачала працу ў ваенных частках, якую працягвала да 23-га чэрвеня. За гэты час брыгада дала 65 спектакляў і 71 канцэрт, а таксама 7 спектакляў і 2 канцэрты ў палітупраўленні фронту. У цэлым было праведзена 85 выступленняў, на якіх прысутнічала звыш сарака тысяч чалавек.

Брыгада 1-га Беларускага драматычнага тэатра дала канцэрты на перадавой,

Кожнае пакаленне людзей ацэньваецца ў гісторыі па тым, як яно ставілася да сваіх продкаў, ушаноўвала іх памяць. Мінулае стагоддзе пакінула шмат незагойных ран пасля дзвюх сусветных войнаў, а таксама нямала магіл, дзе пахаваны невядомыя абаронцы Айчыны.

У памяць тых, хто гераічна загінуў на полі боя — салдатаў і афіцэраў Чырвонай Арміі, партызанаў, — у паваенныя гады было створана шмат мемарыяльных помнікаў. І, у той жа час, не афішывалася інфармацыя пра пахаванні савецкіх ваеннапалонных. І гэта прытым, што, як адзначаў начальнік упраўлення па ўшанаванні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр войнаў Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь Віктар Шумскі, па архіўных даных, у гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі нашай краіны знаходзілася ў перыяд фашысцкай акупацыі больш за 300 лагераў савецкіх ваеннапалонных. Доўгі час не была папулярнай і тэма пахавання ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны...

Каб узнавіць справядлівасць, у адпаведнасці з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 30 лістапада 1994 года дзяржаўным органам, адказным за названую справу, стала Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь, пры якім было створана Упраўленне па ўшанаванні памяці, сфарміраваны 52 асобны спецыялізаваны

Спадарожнік і пошук

пошукавы батальён. Ім, па словах Віктара Шумскага, у 1995 — 2008 гадах былі праведзены палявыя пошукавыя работы на 1504 аб’ектах. Напрыклад, толькі ў 2007 годзе работы праводзіліся ў 64-х раёнах Беларусі. За гэты час былі эксгумаваны і перададзены мясцовым органам улады для наступнага перапахавання рэшткі 13 499 чалавек, з якіх 9813 адносяцца да перыяду Вялікай Айчыннай вайны.

Сёння для якаснай працы выкарыстоўваюцца новыя тэхнічныя сродкі пошуку і збору інфармацыі: металадэтэктары, прыборы спадарожнікавай навігацыі, лічбавыя фотакамеры. Апрача таго, для павышэння эфектыўнасці працы выкарыстоўваюцца магчымасці створанага ў 2006 годзе Міжведамаснага кардынацыйнага савета па ўвекавечанні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр войнаў.

Нават пры ўсёй цэнтралізацыі названага працэсу, праца гэтая застаецца ўсенароднай справай. У большасці выпадкаў палявыя пошукавыя работы ажыццяўляліся на падставе інфармацыі, што прадастаўлялася з усіх рэгіёнаў краіны.

Байцы 52 асобнага спецыялізаванага пошукавага батальёна на раскопках.

Як адзначаў Віктар Шумскі, апошнім часам актыўна адраджаюцца і традыцыі супрацоўніцтва царквы і арміі. Так, мэтанакіравана адбываецца пошук забітых фашыстамі святароў, у той жа час дзякуючы царкоўна-прыходскім кнігам удакладняюцца спісы зніклых без вестак салдат і афіцэраў.

Варта адзначыць, што з 2003 года фарміруецца сістэма дзяржаўнага ўліку (на пачатак гэтага года было ўключана 6701 аб’екты) воінскіх пахаванняў, якая прадугледжвае іх рэгістрацыю на тэрыторыі Беларусі, а таксама

адзінак вайны выхадцаў з Беларусі за мяжой. У прыватнасці, паступілі пашпарты на месцы пахаванняў, размешчаныя на тэрыторыі Малдовы, Нідэрландаў, Нарвегіі і Польшчы.

А пазнаёміцца з дакументальнымі крыніцамі ўшанавання памяці, у тым ліку толькі нядаўна расказваецца, стала магчымым, дзякуючы выданню Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь “Ушанаванне памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр войнаў у Беларусі”. У зборніку прадстаўлены дакументы перыяду Вялікай Айчыннай

Абеліск на брацкай магіле воінаў Чырвонай Арміі, усталяваны ў 1945 г. у Брэсце.

вайны, датычныя байцоў Чырвонай Арміі, партызанаў і мірных жыхароў, стану і добраўпарадкавання брацкіх і вайсковых могілак. Аснову кнігі, у якой прадстаўлена 95 дакументаў, складаюць матэрыялы Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь з фонду ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР, а таксама дакументы Міністэрства культуры БССР, Упраўлення па справах архітэктуры пры Савеце Міністраў БССР, Цэнтральнага савета Беларускага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

Матэрыял гэты прыйшоў з Россашы, што ў Варонежскай вобласці Расіі, на электронны адрас "Культуры". Журналіст Пётр Чалы распавёў пра лёс камбата Сапрыкіна, чый батальён за тры дні баёў на Віцебшчыне ў 1943-м знішчыў амаль полк пяхоты ворага. Камбата за той бой узнагародзілі званнем Героя Савецкага Саюза. Пасмяротна. Але Сапрыкін выжыў. І гісторыя героя мела нечаканы працяг...

гінуў Сапрыкін, які знішчыў са сваім батальёнам за тры дні баёў амаль полк нямецкай пяхоты. Яго подзвіг заслугоўвае высокай узнагароды..."

Гэтую ўзнагароду і прысвоілі. Пасмяротна. Вось так каратка можна распавесці пра лёс чалавека, абазначаны датамі "24.8.1916 — 3.12.1943".

У Альхавацкім краязнаўчым музеі выставілі дзве кнігі, у якіх ёсць звесткі пра Сапрыкіна: адна — "Волаты зямлі варонежскай", другая — "Навечна ў сэрцы народным", выдадзеныя ў Мінску. Імя камбата заўсёды згадвалі ў дні ўрачыстасцей, якія былі звязаны з Вялікай Айчыннай.

4.

"...Думкамі пераносуся ў Чырвоную Слабаду, дзе мне наканавана было стаць героем краіны і адначасова — скончыць свой воінскі шлях. Батальён мой уваходзіў у склад 612-га палка 144-й дывізіі — той самай, якая першай 12 сакавіка 1943 года ўварвалася ў горад Вязьму (пра што паведамляла Саўінфармбюро). У снежні таго ж года дывізія ўдзельнічала ў прарыве Віцебскага выступу на Аршанскім кірунку. Што прадстаўляў Віцебскі выступ і якое значэнне яму надавалі немцы, ты, думаю, ведаеш з гісторыі вайны..."

памерці — вось што пастаянна свідравала галаву. Два блізкія мне сябры, фізічна мацнейшыя, уцякалі, але былі злоўлены; іх вярнулі ў лагер і расстралялі. Вызваленне прыйшло іншым шляхам — з уваходжаннем англійскіх войскаў у Вестфалію".

5.

"Я не сумняваюся, што сярод сваіх лічыўся загінуўшым. "Уваскрэснуць з мёртвых" з ганебным кляймо ваянапагоннага было не ў маёй натуре. Так, наперакор светапогляду, жаданням, памкненням, з ясным разуменнем таго, які цяжкі лёс чакае мяне ў будучым, пачаў жыць на чужыне. І заўсёды ўспамінаў сваіх баявых паплечнікаў. Яны паміралі героямі. Сябе ж у глыбіні душы адчуваў у дзіўным, ілжывым становішчы як "уваскрэшаны". Жыццё рускага чалавека за мяжой (ты гэта павінна ведаць з літаратуры), калі ён толькі не страціў душу і любоў да Радзімы, — цяжкое. Маё ж жыццё аказалася ўдвая цяжкім — гаворка ідзе не пра кавалак хлеба.

Нашто вам, камбат, чужая зямля?..

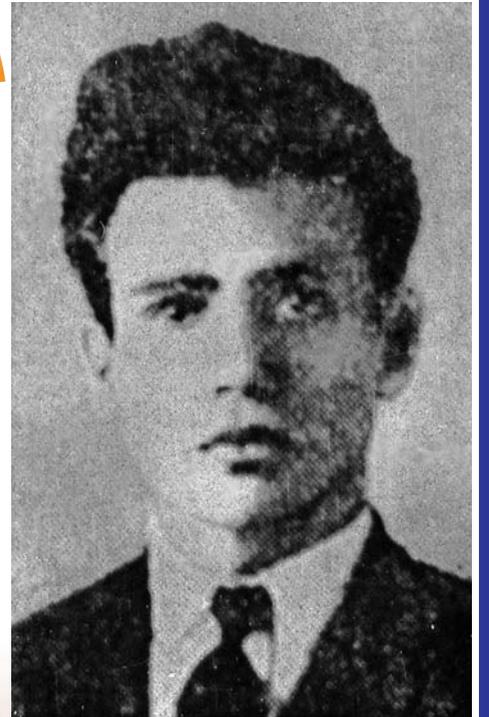

Тады, у студзені 91-га, гэтае паведамленне з Масквы сустрэлі з палёгкай і родныя ў раённым цэнтры Варонежскай вобласці — горадзе Россашы, і зямлякі з суседняй Альхаваткі. Ёсць усё ж справядлівасць на белым свеце! Франтавіку Уладзіміру Аляксеевічу Сапрыкіну вярнулі званне Героя Савецкага Саюза, якога ён быў пазбаўлены ў жніўні 1977 года.

І раптам... Хаця і здымалі ў бязлюддзе пасмяротную дошку, чутка пра тое прайшла па ўсім пасёлку. Па службовым абавязку газетчыка, у якасці ўласнага карэспандэнта варонежскай абласной газеты "Камуна", я пачаў дазнавацца аб тым, што здарылася. Аказваецца, герой — жывы! Але ён — за мяжой, у Канадзе! Гэты факт, канешне, да высвятлення акалічнасцей справы не падлягаў абвясчэнню, тым больш у друку!

Час ішоў. Падрабязнасці высвятляліся. А калі выйшаў двухтомны слоўнік-даведнік, у спісе герояў камбат Сапрыкін ужо не значыўся...

Пакінем на кароткі час чытанне ліста. Паглядзім, скажам, вачыма генерала нямецкай пяхоты Курта Цыпельскірха на баявое становішча той пары. Фашысты спрабавалі "трымацца, што там ні было" на Дняпры і "з гэтага часу скончыць з адыходам". На поўнач ад Віцебска рускім удалося прарваць абарону, "брэш ператварылася ў кроватачыную рану на стыку дзвюх армій. Прапанову камандавання "адцягнуць флангі" Гітлер упарта адхіляў. З Віцебскага выступу ён спадзяваўся пачаць наступленне групы армій "Поўнач" і спаўна расквітацца за згубленыя перамогі. Ад Віцебска да Масквы, маўляў, рукою падаць!"

Уладзімір Сапрыкін — настаўнік у Альхаватцы. 1930-я гг.

1.

Восенню семдзесят сёмага года здымалі мемарыяльную дошку, калі на вуліцах самы бязлюдны час. Тады і класы былі пустыя, і ў школьным двары — ні душы. Сарвалі мемарыяльную дошку, якой ганарыліся хлопцы-следапыты. Менавіта яны сумесна са старэйшымі настаўнікамі знайшлі і пацвердзілі: у іх Альхавацкай сярэдняй школе ў канцы 1930-х працаваў настаўнікам Герой Савецкага Саюза камбат Сапрыкін.

2.

Тая ж газетная дарожка звяла мяне з сястрой Уладзіміра Аляксеевіча — Любоўю Аляксееўнай Краўцовай, якая працавала на чыгуначнай станцыі Россаш. Там яе аднойчы тэрмінова паклікалі да тэлефона. Узяла трубку — і ледзьве не выпусціла яе з рук:

— З вамі будуць гаварыць з Канады: Таронта на провадзе. Мужчынскі голас. Чутно — дрэнна. Галоўнае зразумела: мой загінулы брат — жывы. Спешна штось расказала яму. Запісала адрас. Адправіла вялікі ліст...

Хлопцы знайшлі краязнаўчыя кнігі, атрымалі ўсе неабходныя сведчання з архіва. Адшукалі сваякоў Героя — бацьку, сястру. На магнітафонную плёнку запісалі расказы тых, хто помніў Уладзіміра Аляксеевіча як вясковага настаўніка.

Жыццёвы шлях Сапрыкіна вымалёўваўся так. Нарадзіўся ў жніўні 1916 года ў вёсцы Сухадол (зараз — Красніцкі раён Ліпецкай вобласці). Бацьку па службе часта перакідвалі з райцэнтра ў райцэнтр, сям'я калясіла па Варонежскай вобласці. Уладзімір пасля школы скончыў рабфак і педагогічны інстытут у Варонежы, адкуль яго і накіравалі настаўнічаць у Альхавацкі раён. Выкладаў матэматыку і фізіку. Там, у канцы 1937-га, пазнаёміўся з выпускніцай Баброўскай сярэдняй школы Аленай Коннавай. "Мне яшчэ не было дзевятнаццаці, Валодзя — на два гады старэйшы, — успамінае Алена Пятроўна. — Зімой мы ажаніліся, а летам пераехалі ў Альхаватку. Восенню 1939-га яго прызвалі ў Чырвоную Армію. Стаў курсантам Грозненскага пяхотнага вучылішча. У канцы мая альбо ў пачатку чэрвеня 1941-га на святанні літаральна ўварваўся да мяне ў пакой — лейтэнант Сапрыкін! Праводзілі яго на службу. 18 чэрвеня атрымала ліст ад Валодзі з Мінска: яму абяцалі жыллё — "чакай выкліку!".

Неўзабаве паштальён прынёс ёй прадаўгаваты канверт з замежнымі маркамі: на дзевяці густа спісаных старонках брат Краўцовай-Сапрыкінай паведамляў аб сваім "уваскрашэнні з мёртвых"...

ўсё сціхла. Кантужаны сяржант аказаў мне пясільную дапамогу. Ён і перанёс мяне з адкрытага поля ва ўкрыццё паблізу з сіласнай ямай. З яго слоў даведаўся, што ўсе мае палявыя дакументы разам з планшэткай і баявымі ордэнамі закапаў у зямлю. Страшэнны нечалавечы боль раздзіраў усё цела. Не ў стане быў нават пальцам паварушыць. Часам здавалася, што ўсё гэта — кашмарнае трызнненне, што я ў небяспецы, у шпіталі сярод сваіх.

Скажу, што амаль чатыры гады бездрыўна я вымушаны быў правесці на бальнічным ложку. Вынікі ранення, як і трэба было чакаць, даліся ў знакі...

Лейтэнант Сапрыкін — з чэрвеня 41-га на фронце. Камандаваў стралковым узводам, ротай, батальёнам. З 1943 года — член Камуністычнай партыі. У тым жа годзе адзначаны высокімі ўзнагародамі. Ордэнам Чырвонай Зоркі — за тое, што "ў баі 8 сакавіка 1943 года ў вёсках Крывапустава і Гаўрылькі Туманаўскага раёна Смаленскай вобласці як камандзір батальёна ўмела кіраваў байцамі, сам хадзіў у разведку". Тады ж ля вёскі Прудкі батальён Сапрыкіна "адбіў у гітлераўцаў звыш за тысячу чалавек — дзяўчат і маладых жанчын, якіх гналі ў Германію". Ордэнам Аляксандра Неўскага — ім узнагароджвалі лепшых афіцэраў і генералаў, — за тое, што "...узорна арганізаваў вынас параненых з поля бітвы, усе яны былі эвакуіраваныя своечасова". Яго салдаты ў ліку першых уварваліся ў Вязьму.

3.

"Дарагая Люба!
Ліст твой ішоў амаль восем месяцаў!
Каб я даў волю сваяму уяўленню, дык і тады не змог бы дапусціць усяго таго, што паведаміла мне ты. Як цяжка пры ўсім перажытым сумясціць адначасова столькі журбы і шчасця... Памёр тата... Больш за ўсё на свеце баяўся атрымаць такую вестку. Да апошняга часу я верыў, што вось-вось атрымаю ліст ад бацькі. Разам з тым, якое пякучае шчасце — ведаць, што ў мяне ёсць у Расіі такая адважная сястра! Хіба магчыма было ўявіць сабе, што ў той страшэнны 1941 год, калі я пайшоў на вайну, з'явілася на свет ты! У маім уяўленні ты прадстаўляешся малюткай, — а табе зараз аж 37 гадоў! Як перадаць усё тое, што ўсхвалявала мяне пры паведамленні пра той высокі гонар, якім удастоіла мяне Радзіма?! Для мяне, чалавека, які больш за палову жыцця правёў у далечыні ад Айчыны, гонар — быць героем свайго народа — зараз тройчы дарагі. У гэтыя дні наноў перажыў усё. Многае ўжо ў памяці пасціралася... Сцісла перадам табе ўсё тое, што, на мой погляд, здаецца істотным..."

Часам па гуку залпаў ясна пазнаваў нашу артылерыю, снарады падалі дзесьці паблізу. Пакутаваць ад болю было немагчыма, і я як міласці чакаў разрыву "свайго" снарада каля сябе (прабач за маладушша, было менавіта так). Іншым разам здавалася, што вось-вось уваруцца свае. Але яны не прыйшлі — свае прыйдуць значна пазней, каб ужо безупынна і пераможна рухацца наперад.

Акрамя трох сардэчных сяброў, зараз нікога няма — жывы ў адзіноце. Была жонка, урач па прафесіі, — мы аказаліся з ёю розныя людзі. Жыццё абывацельскае не прывілася да мяне. У такіх абставінах лёгка можна спіцца альбо з'ехаць з глузду...

Свой апошні бой капітан Сапрыкін прыняў ля Чырвонай Слабады Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці.

"...Кожны дзень вораг рабіў да 10 — 12 контра-так з падтрымкай танкаў. Камбат Сапрыкін на працягу трохдзённых баёў гераічна стрымліваў націск батальёна пяхоты праціўніка, застаючыся з групай у 30 чалавек. На трэці дзень немцы зноў арганізавалі атаку з 15 танкамі і адрэзалі Сапрыкіна з атакі батальёна. Усе байцы, натхнёныя стойкасцю свайго камбата, біліся да апошняга патрона. Таварыш Сапрыкін выклікаў агонь на сябе, калі калёца фашыстаў звузілася да дваццаці метраў. Да апошняга ўздыху капітан страляў у ворагаў, якія з усіх бакоў насядалі на яго. Смерцю героя за-

Немцы знайшлі мяне толькі на шосты дзень. Адно зараз бяспрэчна: ніколі не пакінулі б жывым, калі адразу пасля бою натрапілі б на мяне, цяжка параненага.

І ўсё-такі знайшоў у сабе сілы, скончыў політэхнічны інстытут, стаў інжынерам. Дом мой (табе, напэўна, можа паказацца дзіўным, што я домаўласнік!) — свайго роду маленькі куточак Радзімы! У мяне вялікая бібліятэка — каля 5 тысяч тамоў, што, дарэчы, і прымусіла, падахвоціла стаць уласнікам дома. Кнігі — мой гонар, без кніг я не прадстаўляю сваё жыццё. Бібліятэка і звязвае мяне з Бацькаўшчынай. Вашы радасці — мае радасці, і вашы нягоды і непрыемнасці адбываюцца на мне ўдвай.

Апроч таго, жывая цікаўнасць і здзіўленне перад жывучасцю рускага чалавека з яўна фатальным раненнем у нейкай ступені адбіліся на маім далейшым лёсе.

Потым мяне пераправілі ў міжнародны афіцэрскае лагер. Гэта горад Нінбург каля галандскай граніцы. Становішча складалася цяжкае, асабліва для савецкага афіцэра: бегчы альбо

Вось, здаецца, і ўсё пра маё жыццё. Калісьці Аляксандр Вярцінскі з адчайным душэўным надрываннем пісаў пра чвэрць стагоддзя без Радзімы, я ж больш без яе — 35 гадоў! Ды хіба я адзін... Мільёны людзей абяздоліла гэтая вайна. У акіяне гора і слёз мой лёс — слязінка..."

(Працяг будзе.)

Пётр ЧАЛЫ
г. Россаш Варонежскай вобласці
Расія

МУЗЕИ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РБ**

г. Мінск,
вул. Леніна, 20.
Тэл.: 227 45 62.

- Мастацтва Беларусі XII — XIX стст.
- Мастацтва Беларусі канца XIX — пач. XXI стст.
- Мастацтва Расіі XVIII — пачатку XX стст.
- Мастацтва краін Усходу XV — XX стст.
- Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Выстаўка "Мікалай Гоголь і яго героі ў творчасці мастакоў XX стагоддзя".
- Персанальная выстаўка В.Касцючэнкі "Цеплыя колеры".
- Выстаўка "Алтарны жывапіс XVIII — XIX стст.". Выстаўка дзіцячага малюнка "На сваёй зямлі".

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея РБ:

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ,
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX ст."**

г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная,
33а.
Тэл.: 227 87 96.

- Выстаўка фотаздымкаў XIX ст.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір,
Карэліцкі р-н,
Гродзенская
вобл.
Тэл.: (8-01596) 2 30 35.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
ў в.Раўбічы**

Спарткомплекс
"Раўбічы",
Мінскі р-н.
Тэл.: 507 44 68.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка дзіцячай творчасці.

**МУЗЕЙ ВІТОЛЬДА
КАЭТАНАВІЧА
БЯЛІНІЦКАГА-БІРУЛІ
ў г.МАГІЛЁВЕ**

г. Магілёў,
вул. Ленінская, 37.
Тэл.: (8-0222) 22 48 87.

- Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕИ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫ
І КУЛЬТУРЫ
БЕЛАРУСІ**

г. Мінск, тэл./факс: 334 11 56.

г. Мінск,
вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 227 43 22.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — пачатку XX стст."
- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".

Выстаўкі:

- "Гісторыя мастацтва Ірана".
- "Скарбніца мудрасці".
- "Пластыка жывой прыроды".
- "Крыніцы адвечнай прыгажосці".
- "Касцярэзнае рамяство Беларусі" (з фондаў Нацыянальнага музея гісторыі і культуры).

**ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ
ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ
ЛІТАРАТУРЫ**

г. Мінск,
вул. М.Багдановіча, 15.
Тэл.: 334 72 61.

Выстаўкі:

- Выстаўка, прысвечаная 85-годдзю А.Савіцкага.
- Выстаўка вышыўкі "Вясновая рапсодыя".
- "Хата — мой свет".
- "Жыццё Л.М. Талстога ў фатаграфіях сучаснікаў".
- Выстаўка музейных прадметаў XI — XX стст. з фонду музея "Вякоў мінулых успамін...".

Выстаўкі:

- "Трафеі вайны" (да 65-годдзя вызвалення Беларусі). Праект інтэрактыўнай карты: "Вызваленне Беларусі" (хроніка вызвалення і мультымедыяная прэзентацыя аперацый Чырвонай Арміі па вызваленні Беларусі ў верасні 1943 — ліпені 1944 гг.).

**ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ**

г. Гомель,
пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка палаца Румянцавых і Паскевічаў

Выстаўкі:

- "Прыгажосць душы — рукачынная" (да 70-годдзя гомельскай фабрыкі "Любна").
- "Усходняя каліграфія і каліграфічны жывапіс".

адраджэнне" (архітэктура Гомельскага палаца ў выяўленчых крыніцах).

- "Паззія роднага пейзажу" — выстаўка работ мастака С.Драмука.

Экспазіцыі:

- "Культавыя прадметы".
- "Старажытная гісторыя Гомельшчыны".
- "Загадкавая фантазія мора" (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.

Вежа палаца Румянцавых і Паскевічаў
Гісторыка-мемарыяльная экспазіцыя

- "Гравюра XVII — пачатку XX стст."
- "Паззія XVIII — пачатку XX стст."

Паўночнае крыло палаца

Выстаўкі:

- "У ценю дрэваў, над ракой" (фотаздымкі птушак і вавёрак Гомельскага

Зімовы сад

- "Сум і зачараванне правінцыі" (выстаўка польскага фатографа Ежы Пентэка).
- Свет субтрапічных раслін і жывёл.

**ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ**

г. Гомель,
вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232) 77 60 60.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Лакальныя экспазіцыі ў санітарным вагоне; у партызанскай зямлянцы.
- Пастаянная выстаўка ваеннай тэхнікі.
- На тэрыторыі музея працуе пнеўматычны цір.
- У выстаўчай зале: "Афганістан: ты наша памяць і боль".

ГАЛЕРЭІ *

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.

- Персанальная выстаўка Г.Грака.
- Персанальная выстаўка П.Паршына.
- Выстаўка работ В.Цвіркі.

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"**

г. Мінск,
Кастрычніцкая
плошча, 1
(Палац Рэспублікі).
Тэл.: 227 26 12.

- "Пункт гледжання".

ГАЛЕРЭЯ ТЫЗЕНГАУЗА

г. Гродна,
пл. Тызенгауза, 4.
Тэл./факс: (8-0152) 72 27 57.

- Выстаўка гродзенскіх мастакоў.

**КАРШІННАЯ ГАЛЕРЭЯ
Г.ВАШЧАНКІ**

г. Гомель,
вул. Карловіча, 4.
Тэл.: (8-0232) 77 75 20.

Экспазіцыі:

- "Г.Х. Вашчанка".

Выстаўкі:

- Выстаўка "Жалезная гісторыя".
- Персанальная выстаўка Валерыя Калтыгіна.

Паважаныя чытачы!

**ПАЧАЛАСЯ
ПАДПІСКА
НА ІІ
ПАЎГОДДЗЕ
2009 ГОДА!**

**на газету
"Культура"
Падпісныя
індэксы:
індывідуальная
падпіска —
63875,
ведамасная
падпіска —
638752;**

**на часопіс
"Мастацтва"
Падпісныя
індэксы:
індывідуальная
падпіска —
74958,
ведамасная
падпіска —
749582.**

Дом-музей І з'езда РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.

■ Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя І-га з'езда РСДРП".

- Выстаўка "Чароўныя лялькі".

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

г. Мінск,
пр-т Незалежнасці, 25а.
Тэл.: 226 03 98.

Экспазіцыі:

- Пастаянная экспазіцыя.

- "Жывое жалеза" (металічныя скульптуры С.Парцянкава).
- "Выбранае" — выстаўка В.Пачыцкага.
- "Працягоныя падарункі".
- "Нараджэнне і

парку фотаамагара
Яўгена
Шастакова).

- "Свет зьяроў Гомельшчыны".
- Працуе куток жывых экзатычных рэптылій.

ТЭАТРЫ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
АКАДЭМІЧНЫ
ВЯЛІКІ
ТЭАТР ОПЕРЫ І
БАЛЕТА
РЭСПУБЛІКІ
БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, тэл./факс: 334 11 56.

(пл. Парыжскай каммуны, 1)
■ 16 — "Кармэн" Ж.Біза.

**РЭСПУБЛІКАНСКІ
ТЭАТР
БЕЛАРУСКАЙ
ДРАМАТУРГІІ**

г. Мінск,
вул. Крапоткіна, 44.
тэл./факс: 334 60 08.

- 9 — "Калі скончыцца вайна" П.Пражко.
- 10 — "Чарнобыльская малітва" С.Алексіевіча.
- 11 — "Дзённік паэта (інтымны дзённік)" С.Кавалёва.
- 12 — "Іванаў" А.Чухава.
- 13 — "Палёты з анёлаў" З.Сагалава.
- 14 — "Містэр Розыгрыш" С.Кандрашова.
- 16 — "Сёстры Пайка" С.Кавалёва.

**БЕЛАРУСКІ ТЭАТР
"ЛЯЛКА"**

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 10 — "Дапытлівы слонік" Р.Кіплінга.
- 14 — "Кветачка-вясёлка" В.Катаева.
- 15, 16 — "Брэменскія музыкі" В.Ліванова, Ю.Энціна.

**МАЗЫРСКІ
ДРАМАТЫЧНЫ
ТЭАТР ІМЯ І.МЕЛЕЖА**

г. Мазыр, вул. Ленінская, 23.
Тэл.: (8-02351) 211 31.

- 2, 3 — "Пецяўбургскі ліхвар" М.Нярасава.
- 7 — "Трыбунал" А.Макаёнка.

Выдаецца з кастрычніка 1991 года
Заснавальнік —
Міністэрства культуры
Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 418
Галоўны рэдактар —
Людміла КРУШЫНСКАЯ

Рэдакцыйная калегія:
Лілія АНАНІЧ,
Уладзімір АРЛОЎ,
Уладзімір ГІЛЕП,
Ірына ДРЫГА,
Аляксей ДУДАРАЎ,
Уладзімір ЗАМЯТАЛІН,
Валянцін ЕЛІЗАР'ЕЎ,
Міхаіл КАЗІНЕЦ,
Віктар КУРАШ,
Аляксандр РАШЧУПКІН,
Барыс СВЯТЛОЎ,
Рычард СМОЛЬСКІ,
Святлана СУХАВЕЙ,
Міхаіл ФІНБЕРГ,
Леанід ШЧАМЯЛЁЎ,
Уладзімір ШЧАСНЫ.

Рэдакцыя:
Сяргей ТРАФІЛАЎ
(намеснік
галоўнага рэдактара),
Пётр ОВАД
(адказны сакратар).

Рэдактары аддзелаў:
Канстанцін АНТАНОВІЧ,
Надзея БУНЦЭВІЧ,
Таццяна КОМАНОВА,
Барыс КРЭПАК,
Яўген РАГІН,
Ілля СВІРЫН.

Спецкарэспандэнты:
Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ,
Наталля КІРПІЧЭНКАВА,
Настасся ПАНКРАТАВА,
Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ.

**Загадчык аддзела
фоталіюстрацый —
Юрый ІВАНОЎ
Карэктар —
Інга ЗЕЛЬГІС
Мастацкі рэдактар —
Наталля ОВАД**

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
Тэлефон:
(017) 289-34-66
(прыйёмная)
(017) 286-07-97,
Тэлефон/факс:
(017) 334-57-23
(017) 334-57-35.
Рэкламны аддзел:
тэл. (017) 334-57-41
www.kimpress.by
E-MAIL: kultura@tut.by

Выдавец —
Рэдакцыйна-
выдавецкая ўстанова
"Культура і мастацтва"
Ліцэнзія на выдавецкую
дзеяснасць
ЛВ №02330/0131892
ад 27 снежня 2006 г.

220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
Тэл. (017) 289-34-66.
Бухгалтэрыя:
тэл. (017) 334-57-35

Аўтарскія рукапісы
не рэцэнзуюцца
і не вяртаюцца.
Аўтары допісаў у
рэдакцыю
паведамляюць сваё
прозвішча, поўнае імя
і імя па бацьку, пашпартныя
звесткі (нумар пашпарта,
дату выдачы, кім выдадзены
пашпарт, асабісты нумар),
асноўнае месца работы,
зваротны адрас.
Меркаванні аўтара могуць
не адпавядаць пункту
гледжання рэдакцыі.
Аўтары нясуць адказнасць
за дакладнасць
матэрыялаў.
*Матэрыял на правах
рэкламы.

© "Культура",
2009.
Індэкс 63875
Наклад 9213
Падпісана ў свет
7.05.2009 у 18.15
Замова 2426
РУП "Выдавецтва
"Беларускі Дом друку".
220013, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

ISSN 1994-4780

9 771994 478007 0 9 0 1 9